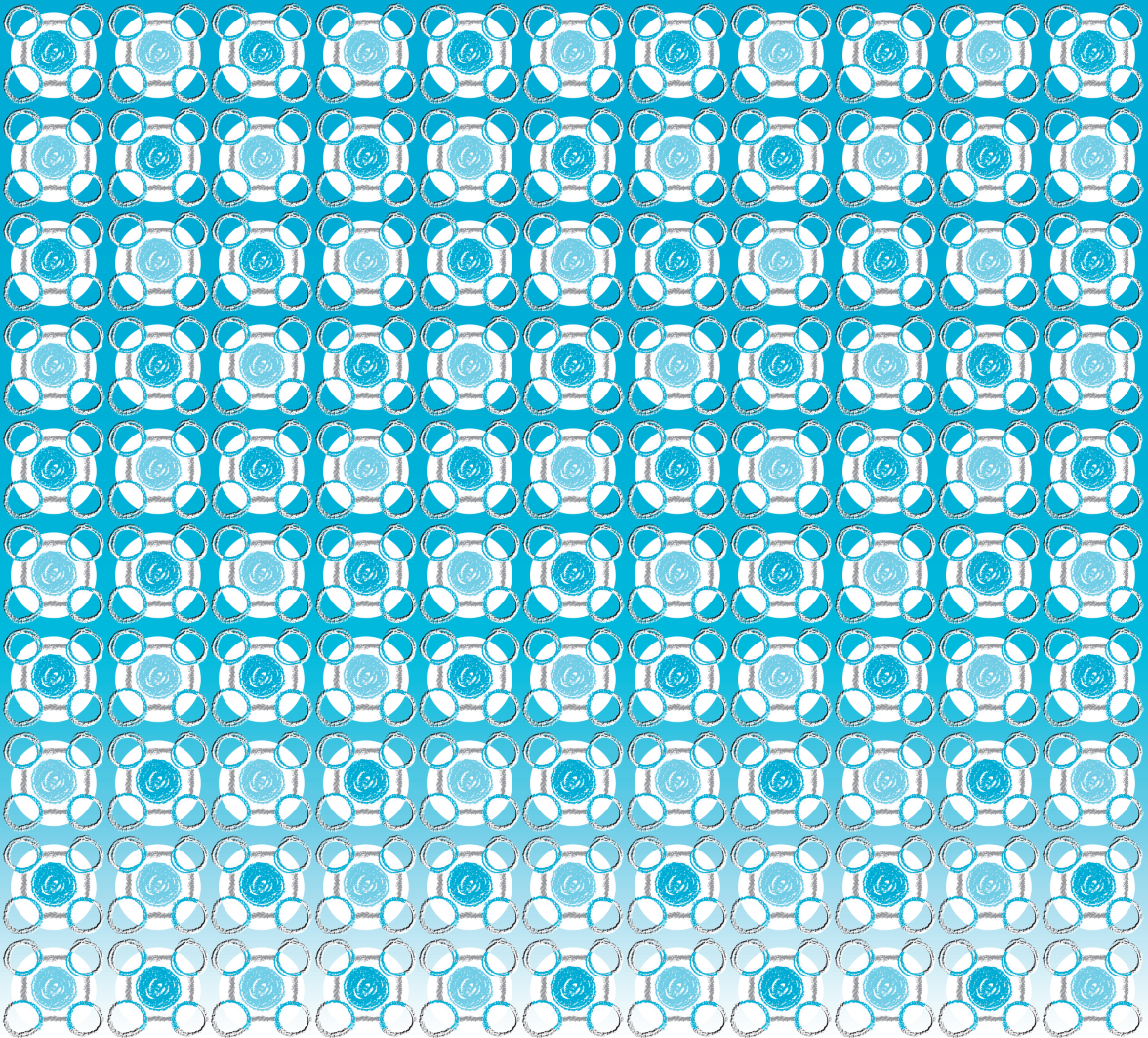

2. NACIONALNA KONFERENCA

Jeziki v izobraževanju

Jeziki nas povezujejo

Zbornik povzetkov, 15. april 2016

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

2. nacionalna konferenca JEZIKI V IZOBRAŽEVANJU

Jeziki nas povezujejo

Zbornik povzetkov

Organizatorja:

Zavod Republike Slovenije za šolstvo in

Urad za razvoj izobraževanja, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

Urednica: mag. Mojca Poznanovič Jezeršek

Jezikovni pregled: dr. Špela Bregač

Oblikovanje naslovnice: Suzana Kogoj

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Naklada: 200 izvodov

Tisk: Kamitex, d. o. o.

Prva izdaja, prvi natis

Ljubljana, 2016

Publikacija ni plačljiva.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

81'24:37.091.3(082)

NACIONALNA konferenca Jeziki v izobraževanju (2 ; 2016 ; Ljubljana)

Jeziki nas povezujejo : zbornik povzetkov / 2. nacionalna konferenca Jeziki v izobraževanju,
15. april 2016, Ljubljana ; [organizatorja Zavod RS za šolstvo in Urad za razvoj izobraževanja,
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ; urednica Mojca Poznanovič Jezeršek]. - 1. izd., 1. natis.
- Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2016

ISBN 978-961-03-0340-4

1. Dodat. nasl. 2. Poznanovič, Mojca 3. Zavod Republike Slovenije za šolstvo

4. Slovenija. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Urad za razvoj izobraževanja

284383488

© Zavod RS za šolstvo, 2016

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakšen pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

KAZALO

1.	Program konference.....	5
2.	Uvod.....	9
	<i>Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek</i>	
3.	Languages at the heart of learning/Jeziki v središču učenja	13
	<i>Sarah Breslin</i>	
4.	Jeziki v izobraževanju - pregled dejavnosti na MIZŠ	16
	<i>Bronka Straus</i>	
5.	Dimenzija jezika pri vseh predmetih	18
	<i>Dr. Nataša Potočnik</i>	
6.	Motivacija, zahtevnost, kakovost – trije stebri pismenosti	22
	<i>Dr. Igor Saksida</i>	
7.	Medkulturno poučevanje jezika in književnosti po modelu Tilka	25
	<i>Dr. Vesna Mikolič</i>	
8.	Portala Fran ter Slovenske slovnice in pravopisi pri pouku jezikov	29
	<i>Dr. Kozma Ahačič</i>	
9.	Izobraževalni portali projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku (2008–2013).....	32
	<i>Dr. Simon Krek</i>	
10.	Medjezikovni prenosi med angleščino in nemščino	35
	<i>Dr. Liljana Kač</i>	
11.	Dosežki slovenskih dijakov pri bralni pismenosti v raziskavi PISA in pouk 37	
	<i>Dr. Marja Bešter Turk in mag. Lara Godec Soršak</i>	
12.	Učenci priseljenci med možnostmi, zmožnostmi, zahtevami in pričakovanji.....	40
	<i>Mihaela Knez</i>	

13. Forum praktikov	43
<i>Mag. Katja Arzenšek Konjajeva, Bernarda Mal in Matej Žist, Jasmina Buh, Barbara Čop, Katarina Germšek, Sanja Obaha, Renata Padovan, Andreja Polanc, Mojca Rebec Marinković, Vildana Suljić, Regina Zavec, Danilo Badovinac, Mateja Chvatal, Zvonka Kajba, Barbara Upale</i>	
14. Prednostni cilji jezikovnega izobraževanja	50
<i>Neva Šečerov</i>	
15. Vstopanje v svet večjezičnosti in medkulturnosti v vrtcu	53
<i>Fanika Fras Berro</i>	
16. Začetno opismenjevanje in diferenciacija v 1. in 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju v osnovni šoli.....	54
<i>Mag. Marta Novak</i>	
17. Slovenščina v izobraževanju na Tržaškem, Goriškem in Videmskem ...	56
<i>Andreja Duhovnik Antoni</i>	
18. Projekt Frankofonija – izzivi in priložnosti za sodoben pouk francoščine	57
<i>Mag. Simona Cajhen</i>	
19. Likovni jezik – jezik, ki ga vidimo.....	58
<i>Mag. Marjan Prevodnik</i>	
20. Slovenščina med jeziki v Evropski šoli.....	59
<i>Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek</i>	
21. Digitalno državljanstvo in profesionalna rast učiteljev jezikov	61
<i>Mag. Nives Kreuh</i>	
22. Kaj nam je prinesla e-Šolska torba pri učenju jezikov?	63
<i>Mag. Andreja Čuk</i>	
23. Medresorsko sodelovanje na področju kulturno-umetnostne vzgoje	64
<i>Vladimir Pirc</i>	

1. PROGRAM KONFERENCE

8.00–9.00	REGISTRACIJA UDELEŽENCEV	
9.00–9.20	Uvod v konferenco in pozdravni nagovori	Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek, <i>vodja programskega odbora, Zavod RS za šolstvo</i> Dr. Maja Makovec Brenčič, <i>ministrica za izobraževanje, znanost in šport</i> Dr. Vinko Logaj, <i>direktor Zavoda RS za šolstvo</i>
9.20–11.30	PLENARNA PREDAVANJA	
Moderatorica: mag. Mojca Poznanovič Jezeršek	Languages at the heart of learning/Jeziki v središču učenja	Sarah Breslin, <i>direktorica Evropskega centra za moderne jezike v Gradcu</i>
	Jeziki v izobraževanju – pregled dejavnosti na MIZŠ	Bronka Straus, <i>Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS, Urad za razvoj izobraževanja</i>
	Dimenzija jezika pri vseh predmetih	Dr. Nataša Potočnik, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Motivacija, zahtevnost, kakovost – trije stebri pismenosti	Dr. Igor Saksida, <i>Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani in Univerze na Primorskem</i>
	Medkulturno poučevanje jezika in književnosti po modelu Tilka	Dr. Vesna Mikolič, <i>Univerza na Primorskem, Inštitut za jezikoslovne študije</i>
11.30–12.00	Odmor	

12.00–14.00	PLENARNA PREDAVANJA	
Moderatorka: mag. Mojca Poznanovič Jezeršek	Portala <i>Fran</i> ter <i>Slovenske slovnice in pravopisi</i> pri pouku jezikov	Dr. Kozma Ahačič, <i>Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Univerza v Novi Gorici</i>
	Izobraževalni portali projekta <i>Sporazumevanje v slovenskem jeziku (2008–2013)</i>	Dr. Simon Krek, <i>Institut Jožef Stefan; Univerza v Ljubljani, Center za jezikovne vire in tehnologije</i>
	Medjezikovni prenosi med angleščino in nemščino	Dr. Liljana Kač, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Slovenski dosežki bralne pismenosti v raziskavi PISA in pouk	Dr. Marja Bešter Turk, <i>Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani</i>
	Učenci priseljenci med možnostmi, zmožnostmi, zahtevami in pričakovanji	Mihaela Knez, <i>Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik</i>
14.00–15.00	Odmor za kosilo	
15.00–16.30	FORUM PRAKTIKOV	
Moderatorka: Alenka Andrin	O zgodnjem učenju jezikov	Mag. Katja Arzenšek Konjajeva, <i>OŠ Vide Pregarc Ljubljana</i>
	Jezikovna ustreznost – merilo pri ocenjevanju pri vseh šolskih predmetih	Bernarda Mal in Matej Žist, <i>OŠ Jurija Vege Moravče</i>
	Motivacija za branje, širjenje bralnih interesov v 3. razredu	Jasmina Buh, <i>OŠ Rovte</i>

	Svet v malem Obravnava književnega besedila s sodelovalnim učenjem V naravo po (jezikovno) znanje in zabavo Kako otroci doživljajo urice italijanščine vrtcu Tuji jezik v stroki Prvi koraki v slovenski šoli – projekt po projektu Didaktične igre pri poučevanju slovenščine kot drugega jezika My first English book Integracija učencev priseljencev med šolskim letom Kako priseljenki učenci in njihove matere spoznavajo slovenski jezik Primer obravnave Pavčkove pesmi Pesem za učence tujce Slovenščina za začetnike v učbeniških besedilih	Barbara Čop, Vrtec Jesenice Katarina Germšek, OŠ Miklavž na Dravskem polju Sanja Obaha, Srednja trgovska šola Maribor Renata Padovan, Vrtec Sežana Andreja Polanc, ŠC Nova Gorica, Srednja ekonomska in trgovska šola Mojca Rebec Marinkovič, OŠ Antona Ukmarja Koper Vildana Suljić, OŠ Livada Ljubljana Regina Zavec, OŠ Horjul Danilo Badovinac, OŠ Vide Pregarc Ljubljana Mateja Chvatal, OŠ Domžale Zvonka Kajba, OŠ Frana Erjavca Nova Gorica Barbara Upale, OŠ Matije Čopa Kranj
16.30–16.45	Odmor	

16.45–18.15	JEZIKI V IZOBRAŽEVANJU – PREDSTAVITEV DEJAVNOSTI NA ZAVODU RS ZA ŠOLSTVO	
Moderatorica: dr. Liljana Kač	Prednostni cilji jezikovnega izobraževanja v Sloveniji	Neva Šečerov, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Vstopanje v svet večjezičnosti in medkulturnosti v vrtcu	Fanika Fras Berro, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Začetno opismenjevanje in diferenciacija v OŠ	Mag. Marta Novak, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Slovenščina v izobraževanju na Tržaškem, Goriškem in Videmskem	Andreja Duhovnik Antoni, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Projekt Frankofonija – izzivi in priložnosti za sodoben pouk francoščine	Mag. Simona Cajhen, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Likovni jezik – jezik, ki ga vidimo	Mag. Marjan Prevodnik, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Slovenščina med jeziki v Evropski šoli	Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Digitalno državljanstvo in profesionalna rast učiteljev jezikov	Mag. Nives Kreuh, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Kaj nam je prinesla e-Šolska torba pri učenju jezikov?	Mag. Andreja Čuk, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
	Medresorsko sodelovanje na področju kulturno-umetnostne vzgoje	Vladimir Pirc, <i>Zavod RS za šolstvo</i>
18.15–18.30	Zaključek konference	

2. UVOD

Odločitev o organizaciji prve konference o jezikih v izobraževanju pred dvema letoma ni bila naključna. Zorela in dozorevala je dalj časa v področni skupini za jezike na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, v kateri smo združeni pedagoški svetovalci, ki nam je naložena skrb za jezikovno izobraževanje od predšolskega obdobja do zaključka srednje šole z mislijo na nadaljnje izobraževanje ter poklicno in osebno življenje posameznika.

Potrebo po ponovnem premisleku o vlogi in položaju jezikov v našem vzgojno-izobraževalnem sistemu so ob odzivih iz učne prakse spodbudili tudi nekateri zunanji dejavniki, med katerimi bi izpostavila posnetek stanja in smernice za jezikovno izobraževanje v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011, Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2018, sprejeto julija 2013, ter iz nje izhajajoči Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje (sprejet 2015), rezultate mednarodne raziskave bralne pismenosti 2009 in 2012, empirične rezultate razvojnih projektov na področju jezikov in številna prizadevanja, da bi slovenski izobraževalni prostor prilagodili izzivom večjezične in medkulturne družbe, v kateri živimo.

Po Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko je osrednji cilj slovenske jezikovne politike oblikovanje skupnosti samostojnih govork in govorcev z razvito jezikovno zmožnostjo v slovenščini, zadostnim znanjem drugih jezikov, z visoko stopnjo jezikovne samozavedi in pripravljenostjo za sprejemanje jezikovne in kulturne raznolikosti. Splošni cilji in ukrepi v akcijskem načrtu za jezikovno izobraževanje pa se morajo načrtovati povezano in enotno ne glede na različnost jezikov in ciljnih skupin, da bi dvignili raven funkcionalne pismenosti vseh tipov govorcev.

Na Zavodu RS za šolstvo smo bili in bomo tudi v prihodnosti posebej pozorni na večjezikovno in medkulturno ozaveščenost in spremljanje jezikovnega znanja kot izhodišča za usklajeno in učinkovitejše načrtovanje jezikovnega izobraževanja. Med pomembnimi nalogami je navezovanje in povezovanje pouka vseh jezikov v kurikulum (npr. slovarček jezikoslovnih izrazov) ter kontinuirano usposabljanje učiteljev. Zavedamo se tudi, da bo digitalizacija jezikov pomembno področje pri izobraževanju učiteljev v prihodnosti.

Opazni premiki, čeprav ne povsem v skladu z načrtovanimi cilji, so se v preteklem dveletnem obdobju zgodili na področju zgodnjega poučevanja tujih jezikov, predvsem obveznega uvajanja prvega tujega jezika v prvo vzgojno-izobraževalno obdobje osnovne šole, drugi tuji jezik kot neobvezni izbirni predmet pa se je poskusno uvajal v drugo vzgojno-izobraževalno obdobje. Aktivnosti še niso zaključene.

Slovenščina je kot uradni jezik in za večino prebivalstva R Slovenije tudi materni jezik deležna pri načrtovanju jezikovne politike posebne pozornosti. Med prednostnimi nalogami na tem področju je tudi temeljita analiza vzrokov za dosežke slovenskih 15-letnikov v mednarodni raziskavi bralne pismenosti in nadaljevanje že preverjenih dejavnosti v okviru razvojnih projektov za dvig bralne pismenosti ter nadaljevanje sistematičnega dela s šolami in učitelji vseh predmetov.

Med tekočimi nalogami velja omeniti sprotno spremljanje trendov na področju jezikovnega izobraževanja ob sodelovanju z domačimi in tujimi institucijami, umestitev jezikovne zmožnosti kot kroskurikularne kompetence (FREPA), razvijanje in izpopolnjevanje jezikovne zmožnosti učencev pri pouku materinščine, tujih jezikov in jezika okolja z izpopolnjevanjem učnih načrtov, učnih pristopov in učnih gradiv. V skladu s smernicami Sveta Evrope bo pozornost namenjena tudi učnemu jeziku in pregledu umeščenosti tujih jezikov v nacionalno vzgojno-izobraževalno vertikalno.

Nadaljevale se bodo aktivnosti za pouk slovenskega jezika in pouk v slovenskem jeziku za Slovence v zamejstvu, zdomstvu in izseljenstvu ter skrb za pouk slovenščine kot jezika okolja na narodno mešanih območjih. Raziskati bo potrebno dejanske potrebe govorcev slovenščine kot drugega/tujega jezika, predvsem ranljivih skupin otrok, učencev in dijakov priseljencev, ki se vključujejo in se bodo vključevali v naš vzgojno-izobraževalni sistem. Potrebno bo poiskati sistemske rešitve, ki bodo vsem učencem tujcem omogočale pridobivanje enakovrednega znanja slovenščine in uspešen vstop v naš šolski sistem.

Nakazanim temam smo bolj ali manj uspešno sledili tudi pri sestavi programa konference, katere temeljni cilj je ozaveščanje o stanju in perspektivah jezikovnega izobraževanja v Republiki Sloveniji. Tematski poudarki bodo na prikazu uresničevanja Resolucije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 in Akcijskega načrta jezikovnega izobraževanja na področju materinščin, tujih jezikov in jezikov okolja na narodno mešanih območjih. Posebna pozornost bo namenjena učnemu jeziku v slovenskih šolah, razvijanju bralne pismenosti, medjezikovnemu in medkulturnemu povezovanju ter didaktiki jezikov in književnosti. Predavanja in predstavitve bo povezovalo geslo Jeziki nas povezujejo.

Plenarnim predavanjem vabljenih predavateljic/predavateljev bodo v popoldanskem delu sledile predstavitve učiteljic/učiteljev ter vzgojiteljic/vzgojiteljev v forumu praktikov in izseki iz dela svetovalk/svetovalcev Zavoda RS za šolstvo na področju jezikovnega izobraževanja in jezikovne politike.

Upamo, da bosta vsebinski nabor in raznolikost tem pritegnila pozornost udeležencev in jih spodbudila k razmišljanju o vlogi jezikov v izobraževanju ter h konkretnim dejanjem in spremembam na tem področju.

Naj zaključim z mislijo, zapisano v poglavju *Opredelitev predmeta* v Učnem načrtu za predmet slovenščina v osnovni šoli (1998: 5):

V jeziku se ustvarjajo in prenašajo pomeni in sporočila, v njem je ključ do razumevanja samega sebe in sveta. Ni misli in sporočila, dokler nista izoblikovana v besedi; njuni natančnost, učinkovitost in doseg pa sta neposredno odvisni od jezikovne zmožnosti in znanja.

Zatorej ni naključje, da imajo prav jeziki v izobraževanju posebno mesto in pomen.

Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek,
vodja programskega odbora konference

3. Languages at the heart of learning/Jeziki v središču učenja

Sarah Breslin, Executive Director

The European Centre for Modern Languages of the Council of Europe

sarah.breslin@ecml.at

Key words: plurilingualism, whole-school approaches, teacher education, European dimension, linguistic repertoires

The European Centre for Modern Languages (ECML) is an Enlarged Partial Agreement of the Council of Europe. It was established in Graz, Austria in 1994. The ECML's mission is to encourage excellence and innovation in language teaching and support its member states in the implementation of effective language education policies. It does so by working with decision-makers in member states and bringing together language experts to develop innovative, research-informed solutions to challenges in language education.

Through dialogue and exchange with relevant stakeholders and by drawing on the underlying values of the Council of Europe, the ECML is ideally equipped to act as a pioneering institution and a catalyst for reform in the teaching and learning of languages.

In cooperation with leading European specialists in the field, the ECML initiates and coordinates 4-year programmes which provide the framework for innovative projects and activities. These are embedded in ongoing policy developments and address key challenges, such as Languages for social cohesion (ECML programme 2004–2007), Empowering language professionals (ECML programme 2008–2011) or Learning through languages (ECML programme 2012–2015).

The current programme, 2016–2019 has just begun and is entitled “Languages at the heart of learning”, because there can be no quality education without quality language education. Language lies at the root of all learning and all teachers, at all levels, whatever subject they teach, have an important part to play in building their learners’ linguistic and intercultural repertoires.

This new programme responds directly to the priorities in language education as identified by ECML member states. These include such varied topics as digital literacy, early language learning, language teacher competences – to name but a few – but what unites them all is the pivotal role of quality initial and in-service teacher education in helping schools address these challenges.

In her presentation, Sarah will present the different elements which make up the new programme: projects and think tanks, as well as Training and Consultancy for member states and other activities for a wider public. She will also show the

vast array of practical resources resulting from the previous programme, focusing particularly on how these resources can help language teachers and school directors to develop a whole-school approach to language education.

Jeziki v središču učenja

Sarah Breslin, izvršna direktorica

Evropski center za moderne jezike Sveta Evrope

sarah.breslin@ecml.at

Ključne besede: večjezičnost, šolski pristopi, izobraževanje učiteljev, evropska razsežnost, lingvistični repertoarji

Evropski center za moderne jezike (ECML) deluje po razširjenem delnem sporazumu, sklenjenem na Svetu Evrope. Ustanovljen je bil leta 1994 v Gradcu v Avstriji.

Poslanstvo ECML je spodbujati odličnost in inovativnost na področju poučevanja jezikov ter podpirati države članice pri izvajanju učinkovitih strategij za učenje jezikov. To počne v sodelovanju z nosilci odločanja v državah članicah in z združevanjem jezikovnih strokovnjakov za razvoj inovativnih, na raziskavah temelječih rešitev za izzive na področju jezikovnega izobraževanja.

ECML s pomočjo izmenjave stališč ustreznih deležnikov in z upoštevanjem temeljnih vrednot Sveta Evrope opravlja vlogo pionirske institucije in katalizatorja za reforme na področju poučevanja in učenja jezikov.

V sodelovanju z vodilnimi evropskimi specialisti na tem področju ECML uvaja in koordinira 4-letne programe, ki služijo kot okvir za inovativne projekte in aktivnosti. Ti programi so vključeni v trenutne razvojne strategije in naslavljajo ključne izzive, kot so Jeziki za socialno kohezijo (program ECML 2004–2007), Opolnomočenje strokovnjakov za jezike (program ECML 2008–2011) ali Učenje preko jezikov (program ECML 2012–2015).

Trenutni program (2016–2019) se je pravkar pričel ter nosi naziv "Jeziki v središču učenja", saj kakovostna izobrazba ne more obstajati brez kakovostne jezikovne izobrazbe. Jezik je namreč temelj vsega in vsakega učenja. Vsi učitelji na vseh stopnjah, ne glede na to, kateri predmet poučujejo, imajo pomembno vlogo pri izgradnji lingvističnih in medkulturnih repertoarjev svojih učencev.

Novi program se neposredno odziva na prioritete pri učenju jezika, ki so jih izpostavile države članice ECM. Te prioritete vključujejo različne teme, kot so npr. digitalna pismenost, zgodnje učenje jezikov, kompetence učiteljev jezikov, če jih naštejemo samo nekaj. Toda vse združuje ključna vloga kakovostnega

izobraževanja in nadaljnega usposabljanja učiteljev, s čimer šolam pomagajo reševati te izzive.

V svojem predavanju bo ga. Breslin predstavila različne elemente, ki sestavljajo novi program, in sicer tako projekte, koncepte kot tudi usposabljanja za države članice in druge aktivnosti za širšo javnost. Pokazala bo tudi široko zbirko praktičnih gradiv iz predhodnega programa, pri čemer se bo osredotočila predvsem na to, kako lahko ta gradiva pomagajo učiteljem jezikov ter ravnateljem, da razvijejo vsešolski pristop pri učenju jezikov.

4. Jeziki v izobraževanju - pregled dejavnosti na MIZŠ

Bronka Straus, sekretarka na Uradu za razvoj izobraževanja

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

bronka.straus@gov.si

Ključne besede: jezikovno izobraževanje, jezikovna politika, tuji jeziki, slovenščina, učni jezik

Med razvojno-raziskovalnimi področji, s katerimi se ukvarja Urad za razvoj izobraževanja na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), je tudi področje jezikovnega izobraževanja. Cilj slovenske jezikovne politike, kot izhaja iz Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, je »oblikovanje skupnosti samostojnih govork in govorcev z razvito jezikovno zmožnostjo v slovenščini, zadostnim znanjem drugih jezikov, z visoko stopnjo jezikovne samozavesti in ustrezno stopnjo pripravljenosti za sprejemanje jezikovne in kulturne različnosti.« (ReNPJP 14–18, UL RS, št. [62/13](#)). Ob upoštevanju nacionalnih pravnih in strokovnih podlag ter mednarodnih priporočil si MIZŠ prizadeva, da bi po eni strani razvijala večjezičnost posameznika ter hkrati krepila jezikovno raznolikost in raznovrstno jezikovno ponudbo v izobraževalnem prostoru, po drugi strani pa poskrbela, da otroci, učenci in dijaki obvladajo slovenščino kot učni jezik in si s tem zagotovijo optimalne pogoje za lastni učni napredek v okviru šolske vertikale. Pri tem je pomembno stremeti k povezovanju tujih jezikov med seboj, tujih jezikov in slovenščine ter jezikov in nejezikovnih predmetov. Prizadevanja se zato nadaljujejo tudi v smeri ozaveščanja vseh učiteljev in strokovnih delavcev, da je vsak učitelj tudi učitelj jezika. Slovenščina v sistem vzgoje in izobraževanja namreč vstopa v različnih vlogah: kot učni jezik, kot drugi jezik, kot strokovni jezik ter kot samostojni predmet. To vlogo imata tudi madžarščina in italijanščina na narodnostno mešanih območjih.

Aktualne prednostne naloge MIZŠ s področja jezikovnega izobraževanja:

- učenje drugega tujega jezika v osnovni šoli: trenutno poteka na različne načine, zato si MIZŠ prizadeva, da se načini in oblike nekoliko poenotijo in poenostavijo. Ker gre za zelo kompleksne odločitve, bo na to temo odprta javna razprava.
- zgodnje učenje in poučevanje prvega tujega jezika: postopno uvajanje TJ1 v drugi razred osnovne šole, tuji jezik kot neobvezni izbirni predmet v prvem razredu osnovne šole.
- podpora razvoju slovenščine: razvoj jezikovnih virov, dvig bralne pismenosti – posodabljanje Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti.

- podpora razvoju slovenščine kot drugega jezika: priprava gradiv ter izobraževanje učiteljev za poučevanje otrok priseljencev.
- priprava instrumentov za novo ESS finančno perspektivo: nekaj sredstev bo namenjenih tudi jezikovnim vsebinam v okviru instrumenta Razvoj in udeležanje inovativnih učnih okolij ter prožnih oblik učenja za dvig splošnih kompetenc.
- sodelovanje z Evropskim centrom za moderne jezike Sveta Evrope v Gradcu (www.ecml.at): implementacija rezultatov preteklih projektov in nadaljnji razvoj posameznih tem v okviru slovenskega šolskega sistema, sodelovanje slovenskih strokovnjakov na delavnicah, v projektih.
- priprava izdaje certifikatov iz izkazanega znanja tujega jezika za maturante splošne in poklicne mature: na certifikatu bo razvidna raven znanja tujega jezika na podlagi Skupnega evropskega jezikovnega okvirja.
- sodelovanje z Ministrstvom za obrambo: primerjava dveh sistemov vrednotenja jezikovnega znanja STANAG 6001 in Skupnega evropskega jezikovnega okvirja.
- zagotavljanje raznolike jezikovne ponudbe v šolskem prostoru:
 - razvoj kitajščine,
 - promocija madžarščine izven poselitvenega področja manjšine,
 - poučevanje maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev,
 - promocija hrvaščine kot izbirnega predmeta.
- prenova spletne skupnosti Jeziki v izobraževanju (<https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8733>).

Viri:

- Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (ReNPJP14–18), Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje, Akcijski načrt za jezikovno opremljenost.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011.
- Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020.
- Council conclusions on multilingualism and the development of language competences, 2014.
- Council Resolution on a European strategy for multilingualism, 2008.
- Priporočilo v zvezi s pomenom obvladovanja učnega jezika/ov za doseganje pravičnosti in kakovosti v izobraževanju in za učno uspešnost (*Recommendation on the importance of competences in the language(s) of schooling for equity and quality in education and for educational success*), april 2014.

5. Dimenzija jezika pri vseh predmetih

Dr. Nataša Potočnik, namestnica direktorja ZRSS

Zavod RS za šolstvo

natasa.potocnik@zrss.si

Ključne besede: učni jezik, sporazumevalna zmožnost, predmetno specifični kontekst, občutljivost za jezik

Kako odločneje in učinkoviteje zagotoviti vsem učencem, da bodo kos jezikovnim zahtevam pri posameznem predmetu?

Izhodišče je sporazumevalna zmožnost posameznika v izobraževalnem programu, ki jo posameznik oblikuje postopoma pri vseh učnih predmetih. Temelji se gradijo pri pouku slovenščine kot temeljnem učnem predmetu. Učenec/dijak ima (samo) eno sporazumevalno zmožnost. Jezikovno sporazumevalno zmožnost razvija pri vseh jezikih v izobraževalnem programu ter pri nejezikovnih učnih predmetih, kjer nadgrajuje svojo jezikovno zmožnost v smeri razvijanja strokovnega jezika in posledično znanstvene pismenosti (Ivšek 2014: 75–76).

V izobraževalnem procesu razumemo učni jezik kot krovno sporazumevalno zmožnost. Jezikovno izobraževanje je namreč vedno sestavni del učenja posameznega učnega predmeta (prav tam: 119).

Beaco idr. (2015) v zadnji publikaciji Oddelka za jezikovno politiko pri Svetu Evrope (The Language Dimension in all Subjects) poudarjajo, da:

- jezik tvori znanje, je del predmetno specifičnih vsebin in je kot tak del znanja samega,
- je jezik vgrajen v ključne koncepte (znanstvenih spoznanj), razmerja med njimi ter v učenje o njihovi rabi (umestitev v izkustveni svet učencev),
- jezik ni dodatna vsebina posameznega učnega predmeta, temveč njegov sestavni del, ki ga razvijamo pri vseh predmetih.

O jeziku moramo končno začeti razmišljati kot o orodju za specifično predmetno razmišljanje in konstruiranje znanja.

Zavedanje stroke o pomenu učnega jezika ni muha enodnevnica. Področje pedagoškega govora in slovenščine kot učnega jezika je podprto s številnimi znanstvenimi in strokovnimi objavami (npr. Olga Kunst Gnamuš, utemeljiteljica komunikacijskega modela jezikovne vzgoje, Alenka Kozinc, Erika Kržišnik, Viktor Majdič, ki so v osemdesetih letih izpostavljali razvijanje in oblikovanje slovenščine kot učnega jezika; Barica Marentič Požarnik, ki poudarja pomen učnega pogovora; Marja Bešter Turk, Jerica Vogel, Milena Ivšek, ki raziskujejo

vlogo slovenščine v šoli idr.). Kljub vsemu pa se zdi, da je področje učnega jezika še vedno prepuščeno učiteljem, ki poučujejo slovenščino, tj. učiteljem razrednega pouka in učiteljem slovenščine.

Kot pravi M. Ivšek (2014: 119), je bilo razmišljanje o pomenu in vlogi učnega jezika v izobraževanju vedno prisotno, vendar ne v obliki načrtno usmerjenega razvijanja, spremljanja in vrednotenja sporazumevalne zmožnosti v pedagoškem diskurzu posameznih disciplin in učnih predmetov.

Avtorica navaja Vollmerja, enega vodilnih strokovnjakov na področju jezikov v izobraževanju, ki učenje novega učnega predmeta primerja z učenjem novega jezika. Jezik v specifično predmetnem kontekstu namreč ni omejen le na učenje novih konceptov in določeno terminologijo posameznih disciplin, temveč zahteva nove oblike mišljenja pri določenem učnem predmetu. Zahteva nove načine sporazumevanja z namenom izražanja stališč, vrednot, razumevanja in tvorjenja različnih tipov besedil na osnovi specializiranih oblik diskurza.

Sporazumevalna zmožnost postane pri nejezikovnih predmetih kompleksnejša in kognitivno zahtevnejša ter kontekstualno zreducirana. Oblikuje se predznanstvena raba jezika, kjer je v rabi bolj formalen jezikovni register. Zanj je značilen jedrnat, zgoščen, natančen, koheziven in koherenten jezikovni repertoar, kar Vollmer imenuje notranji tip večjezičnosti, učenje tujih jezikov pa zunanji tip večjezičnosti. Ugotavlja, da je kljub še neraziskanemu razmerju med njima potrebno v šoli razvijati oba tipa. Le tako naj bi bil učenec kos zahtevnim nalogam v procesu izobraževanja in izgrajeval večrazsežnostno sporazumevalno kompetenco (Ivšek 2014: 120).

Ključni izziv pri vključevanju dimenzije jezika v vse predmete je oblikovati takšne didaktične strategije, ki bodo učencem omogočile potrebno podporo. Čeprav se zdi na videz enostavna naloga, pa naletimo na težavo že pri odločanju o načinu vključevanja jezikovnih vsebin v predmet – ali naj se učenci učijo jezika sistematično, s pravili in urjenjem določenih korakov (npr. pravila, kako napisati poročilo, kaj mora vsebovati, kateri glagolski čas uporabljamo, kako zagotavljamo kohezijo in koherenco ipd.), ali zgolj na ravni rabe ob upoštevanju trenutnega konteksta. Ne eden ne drugi pristop nista najprimernejša. Zgolj mehanično učenje s pravili in urjenjem vodi v preveč formalno poučevanje, ki je zaprto, vnaprej oblikovano in ne vključuje razumevanja različnih možnosti rabe jezika. Jezik zato deluje kot tujek, ki ni dovolj povezan s specifično predmetnimi vsebinami. Tudi pristop, ki temelji zgolj na ravni rabe jezika, je omejen, saj učitelju ne daje splošnih smernic za podporo poučevanju. Kako torej podpreti učitelje posameznih predmetov, da postanejo občutljivi za jezik? Zagotovo ne zgolj z mehanskim prenosom učnih metod in pristopov v razred, čeravno je to dvojje izredno pomembno. Upoštevati je potrebno tudi razredno klimo, ki je povezana s celotno šolsko kulturo. Od tega je velikokrat odvisen uspeh oz.

učinek posameznega učiteljevega pristopa. V razredih, kjer je poleg spoznavnega pomemben tudi čustveni vidik učenja, je lahko učiteljevo vključevanje jezikovnih dimenzij v pouk včasih zelo pretanjeno in zadržano. Izkušeni učitelj ve, kdaj usmeriti pozornost na jezik, kdaj počakati na obsežnejše govorne odzive in kdaj učence k temu pozvati; kako v povratni informaciji ob pisnem besedilu združiti predmetno vsebino in jezikovni vidik. (Beaco idr. 2015: 89)

Avtorji navajajo primer dela s strokovnim besedilom, kjer je dimenzija jezika zagotovljena s skrbno načrtovanimi koraki.

1. Učenci podčrtajo bistvene podatke (ključne besede) v vsakem odstavku, nato s pomočjo teh besed povzamejo odstavek z enim stavkom.
2. Vse povzetke odstavkov združijo. Pri tem jih usmerja navodilo, naj pazijo na kohezivnost in koherentnost besedila in naj pri tem – če je potrebno – vstavijo nove besede, uredijo ali celo prepišejo besedilo.
3. Vsak predstavi (prebere) nastalo besedilo, nato v skupinah izberejo najboljši povzetek oz. na osnovi predstavitev ustvarijo novega. Besedilo nato še »pilijo« in dokončajo.
4. Temu sledi pogovor o namenu, naslovniku, temi, možnih alternativah ... Izberejo najboljšo besedilo (če je potrebno, glasujejo in se s tem tudi učijo, kako oblikovati in izraziti mnenje o besedilu z vsebinskega in jezikovnega vidika). Pri tem morajo učenci razpravljati o vsebini in o jeziku, tj. kako natančno so bile podane informacije, kako jasna je bila tema in celotno besedilo. Razmišljajo torej o vsebini IN o jeziku. (Prav tam: 90)

Verjetno mnogim učiteljem razmišljanje o jeziku in učenju predstavlja izziv, a hkrati pomeni spodbudo za razširjanje lastnega »repertoarja« pristopov k poučevanju. Zastavlja se ključno vprašanje: Ali lahko prepoznavanje ključne vloge jezika pri učenju in poučevanju vodi k napredku metod poučevanja?

Literatura:

- Ivšek, M. (2014). Konceptualizacija sporazumevalne zmožnosti v slovenščini kot ključne kompetence. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Beaco, J. C. et al. (2015). The Language Dimension in all Subjects. *Handbook for curriculum development and teacher training*. Strasbourg: Council of Europe.
- Vogel, J. (2008). Slovenščina kot učni predmet in učni jezik v šolah s slovenskim učnim jezikom v RS. V: Ivšek, M. (ur.) *Jeziki v izobraževanju*. Zbornik prispevkov konference. Languages and education. Proceedings. Ljubljana, 25.–26. septembra 2008. Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Str. 117–128.
- Vogel, J. (2009). Slovenščina v šoli – le poseben učni predmet ali sestavni del vsakega predmeta? V: *Vzgoja in izobraževanje*, 40/2. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Str. 15–21.

- Kozinc, A. (1995). Podprojekt Slovenski jezik v pedagoški komunikaciji. *Jezik in slovstvo*, 41/1-2. Str. 89–98.
- Gomivnik – Thuma, V. (2013). Učni jezik, razsežnosti in vloga v učnem procesu. V: Novaković, T. (ur.), Nolić, F. (ur.). *Bralna pismenost v vrtcu in šoli, Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve*, (Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja). 1. izd. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013, str. 137–148.

6. Motivacija, zahtevnost, kakovost – trije stebri pismenosti

Dr. Igor Saksida, redni profesor za slovensko književnost
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem
igor.saksida@quest.arnes.si

Ključne besede: bralna pismenost, kakovost, opismenjevanje, motivacija, dosežki

»Sistemi ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti morajo temeljiti na načelih, ki presegajo zgolj preverjanje seznamov: razviti in ohraniti moramo kulturo, v kateri nenehno stremimo k večji kakovosti poučevanja in učenja. Države članice se spodbuja k razvijanju in h krepitvi takšne kulture ter zagotavljanju preglednosti izidov ugotavljanja kakovosti – Evropska komisija se je zavezala, da bo krepila ta proces s spodbujanjem vzajemnega učenja.« (Tibor Navracsics, komisar za izobraževanje, kulturo, mladino in šport: V: Poročilo 2015: 3.)

Zakaj in čemu razmišljati o pismenosti? Ne glede na težave, ki jih ima kdo z uporabljenima vprašalnicama, je jasno, da prva sprašuje po vzroku, druga po namenu; ta prispevek skuša odgovoriti na obe, in tako očrtati izhodišča in cilje razvijanja bralne zmožnosti, v sklepu pa splošni okvir zagotavljanja kakovosti v tem postopku.

Vzrok, zakaj se je treba nenehno spraševati, **kako do boljše bralne pismenosti**, je v uvrstitvi Slovenije na lestvici rezultatov mednarodne raziskave PISA: dosežki na področju bralne pismenosti so slabi (komaj povprečni): naši učenci sicer dosegajo temeljno raven pismenosti, na višjih ravneh bralnega razumevanja pa so bistveno šibkejši kot učenci primerljivih držav; taki rezultati so nezadovoljivi. Vzroke za to je težko pojasniti na kratko, bržkone jih je iskati tudi v ponavljajočih se usmeritvah k zmanjševanju zahtevnosti šole ter apriornemu dvomu v avtoriteto znanja, šole in učitelja – gre za *šolofobijo*, ki poudarja igro in brezskrbnost kot nekakšni vrlini otroštva, dela in npora pa ne (prim. Frigelj 2015: 5). Slabi dosežki in »šolofobični« pristop k vzgoji in izobraževanju upravičujeta namen razmišljanja o pismenosti v prihodnje – temeljni cilj vseh – učencev, staršev, učiteljev in drugih strokovnjakov na šolskem polju – naj bi bil postopoma doseči in sooblikovati **dvig ravni pismenosti**, ki je opredeljena kot ena od **temeljnih zmožnosti** za učenje in delovanje v družbi ter se kot taka razvija pri vseh predmetih (prim. PISA 2013) – in ne le pri slovenščini, zato učni načrt za slovenščino in slovenisti tudi ne morejo biti »dežurni krivci« za bralni neuspeh učencev. Zagotovo nam rezultati mednarodnih raziskav v prizadevanjih za boljšo pismenost ne morejo biti edino

vodilo, a **mednarodna primerljivost** je ena od podlag za izvajanje zunanje in notranje evalvacije kakovosti izobraževalnega sistema.

Kaj je bralna pismenost? Opredeliti jo je mogoče kompetenčno: je zmožnost, ki povezuje stališča oz. vrednostne opredelitve, obvladovanje procesov in znanje; bralna pismenost zajema zmožnosti razumevanja, vrednotenja in uporabe besedil (tudi pisanje o prebranem) ter stališča do pomembnosti branja (Pečjak 2012: 11–16). Njeni **gradniki** so **bralna motivacija**: notranja (veselje do branja), zunanja (bralna naloga, ocena, pohvala, nagrada) in socialna (diskusija in soočanje mnenj, tekmovalnost) ter **receptijska zmožnost**, tj. obvladovanje bralnih strategij in zmožnost tvorjenja o(b) prebranem besedilu; del receptijske zmožnosti je tudi (tvarno in kontekstualno) znanje (Bešter Turk, Križaj Ortar 2009); zato odpade umetno nasprotje med znanjem in ustvarjalnostjo, saj je znanje del ustvarjalnega odziva na prebrano. Raven bralne pismenosti sooblikuje **zahtevnost** bralnega dogodka, ki na vseh stopnjah od vrtca do zaključka srednje šole zahteva individualizacijo in diferenciacijo pri izbiri besedila, vrsti nalog in formatu odziva na prebrano. Glede na to bi bilo smiselno:

- že v vrtcu bolj sistematično razvijati **porajajočo se pismenost** na podlagi tipološke, vsebinske in zahtevnostne raznovrstnosti bralnega gradiva in v povezavi s **predopismenjevanjem** (pojmovanje tiska, orientacija, grafomotorika, slušno in vidno zaznavanje) – ne da bi ob tem tarnali o »pošolanju« vrtca;
- v osnovni šoli jasneje in bolj ambiciozno opredeliti **dosežke** po triletyh:
 - 1. triletye: **zgodnejše opismenjevanje**, npr. do konca 1. razreda usvojiti velike tiskane črke, lahko tudi male (začeti z obravnavo črk prej), 2. razred: pisana abeceda, 3. razred: utrjevanje in avtomatizacija;
 - 2. triletye: nadgradnja samostojnega branja in pisanja, **samostojno delo z besedili** pri vseh predmetih;
 - 3. triletye: vzpostavitev veljavnosti preverjanja bralne pismenosti pri vseh predmetih, npr. **pismenost kot del ocene** pri vsakem predmetu;
- v srednji šoli premisliti o **diferenciaciji mature** s ciljem zvišanja njene zahtevnosti, pismenost povezati z učenjem za poklic;
- v visokošolskem izobraževanju nameniti več pozornosti »**didaktiki pismenosti**« pri vseh predmetih, predvsem pri izobraževanju učiteljev.

Tretji steber razvijanja pismenosti je zagotavljanje **kakovosti**, kar je večji problem slovenskega šolskega sistema, saj brez evalvacije dosežkov ni napredka. Izboljšanje kakovosti mora biti – poleg nenehnega didaktičnega dograjevanja oz. posodabljanja didaktičnega sistema (učnih načrtov, pouka, svetovanja ipd.) – v središču prizadevanj: vzpostavi naj se **kultura kakovosti** v povezavi s kulturo učenja kot dela, visokih pričakovanj in tekmovalnosti (Gaber 2006). Evalvacije ni smiselno doživljati oz. je ni razumeti kot nadzor nad učiteljem, kot rušenje njegove avtonomije; smiselno je treba povezati sisteme

zunanje in notranje evalvacije šol, podrobno oblikovati vrednotenjska merila, se osredotočiti tudi na pedagoški proces in ne le na skladnost s predpisi. Bistvene so **dialoškost** med udeleženci obeh vrst evalvacije, **cikličnost** in **trajnost**. Evalvacija je tudi **zaveza k izboljšavam**, kar je končna stopnja vrednotenjskega postopka, ki poteka od zbiranja in kritične analize podatkov (sem sodijo tudi dosežki učencev, npr. NPZ, matura, a še vse drugo: velikost in sestava oddelkov ipd.), opazovanje pouka, izdelava (pri)poročil(a). Posebej pomembna je skrb za **promocijo dobrih šol**, primerov dobre prakse, ob razvijanju pismenosti npr. prikaz nujnosti timskega dela, sestava in zbirka nalog za razvijanje pismenosti, do katere dostopajo vsi učitelji, sodelovanje s strokovnjaki z univerze ipd. (Poročilo 2015). Ni se bati tudi zunanjega preverjanja znanja, saj prispeva k vzpostavitvi skupnih standardov znanja in posledično k **opolnomočenju učitelja kot avtoritete** – ponuja mu namreč zunanji referenčni okvir pričakovanj.

Literatura:

- Bešter Turk, M. in Križaj Ortar, M. (2009): Gradim slovenski jezik 4, Gradim slovenski jezik 5, Gradim slovenski jezik 6, Slovenščina za vsak dan 7, Slovenščina za vsak dan 8, Slovenščina za vsak dan 9. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Rokus Klett. V:
- <http://www.devetletka.net/index.php?r=downloadMaterial&id=1044&file=1> (6. 3. 2016.)
- Frigelj, J. (2015). Šolofobija. Šolski razgledi, 20. 11., št. 18, str. 5.
- Gaber, S. (2006). Nordijski zov. V: S. Gaber (ur.), Zakaj Finci letijo dlje? Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za študij edukacijskih strategij. (9–53.)
- Pečjak, S. (2011): Bralna pismenost slovenskih učencev v PISA 2009 – analiza skozi prizmo razvitosti kompetence »učenje učenja«. Šolsko polje, XXII, 5–6. (69–88.) V:
- http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/SP/2011/%C5%A0olsko%20opolje,%20letnik%20XXII,%20%C5%A1tevilka%205-6.pdf (5. 3. 2016.)
- Pečjak S. (2012): Psihološki vidiki bralne pismenosti. Od teorije k praksi. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Razprave FF).
- PISA (2013). OECD, PISA 2012. Ljubljana: Pedagoški inštitut. V:
- http://193.2.222.157/UserFilesUpload/file/raziskovalna_dejavnost/PISA/PISA2012/PI SA%202012%20Povzetek%20rezultatov%20SLO.pdf (5. 3. 2016.)
- Poročilo (2015). *Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju. Politike in načini evalvacije šol v Evropi*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

7. Medkulturno poučevanje jezika in književnosti po modelu Tilka

Prof. dr. Vesna Mikolič

Inštitut za jezikoslovne študije UP ZRS in Oddelek za slovenistiko UP FHŠ
vesna.mikolic@fhs.upr.si

Glavne besede: medkulturno poučevanje jezika in književnosti, medkulturna pragmatika, glavne besede kulture, nenasilna komunikacija, trikotnik moči

Na začetku predavanja bomo povzeli nekaj podatkov o neformalnem statusu italijanskega jezika in dvojezičnosti mladih na dvojezičnem območju slovenskega dela Istre, kar bo izhodišče za predstavitev učnega modela Tilka, ki se ga lahko uporabi tako pri poučevanju J2 kot J1.

Tilka je junak istoimenske novele slovenskega pisatelja Simona Jenka, ki pripoveduje o poskusu ženitve nerodnega in telesno šibkega kmečkega fanta Tilke. Novela je odlična psihološka skica malega človeka, ki opozarja na eni strani na neustrezen odnos družbe do drugačnosti, na drugi pa na pomen oblikovanja socialne zmožnosti, potrebne za medosebne stike in preseganje konfliktnih situacij. Vse to pa ponuja tudi naš model TILKA – Teaching Interculturally Language and Literature for Conflicts Avoidance / Medkulturno poučevanje jezika in književnosti za preseganje konfliktov. Gre za model medkulturnega poučevanja jezika in književnosti pri J1 in J2, ki vključuje tudi spoznanja transakcijske analize (TA). Model je nastal na teoretskih osnovah medkulturne vzgoje (Byram 1997), na osnovah jezikoslovnih projektov UP ZRS (Čok idr. 2006; Mikolič 2004a,b, 2016; Mikolič & Marc Bratina 2009) in avtoričine prakse poučevanja didaktike jezika na koprski slovenistiki in didaktike književnosti na tržaški slovenistiki.

V okviru modela TILKA pouk jezika in literature temelji na življenjskih primerih in avtentičnem gradivu. Ob takšnih umetnostnih ali neumetnostnih tekstih razvijamo jezikovno sporazumevalno in bralno zmožnost, poleg tega pa jih uporabimo kot izhodišče za razpravo na različne aktualne teme sodobne družbe. Izhajamo iz tem, povezanih s posameznikovim ožjim okoljem, in prehajamo k družbeno relevantnim temam na nacionalni in nadnacionalni ravni oz. povezanimi z različnimi kulturami. Jezik torej učimo tako, da govorimo o kulturi, tudi literaturi, in to tako izhodiščni kot ciljni kulturi. Na tak način pri učencih razvijamo kritično kulturno zavest oziroma zavest o prvi in drugih kulturah na kognitivni, emocionalni in aktivnostni ravni, ki se bo oblikovala istočasno z jezikovno sporazumevalno in bralno zmožnostjo. Tako bomo pri učencih dosegali medkulturno sporazumevalno zmožnost. Pri tem lahko izmenjujemo metode treh pristopov, tj. učenja civilizacije, medkulturne vzgoje in

medkulturne pragmatike, in sicer metode, s katerimi ostajamo zgolj na nivoju vzporednega obravnavanja literature, kulture in jezika (prvi nivo medkulturne sporazumevalne zmožnosti), metode, s pomočjo katerih vzpostavljamo sočasne primerjave z drugimi kulturami in jeziki (drugi nivo) ali pa v jeziku umetnostnih ali neumetnostnih besedil prepoznavamo izraze kulture (tretji, najgloblji nivo). Tako pri poučevanju jezika kot književnosti učenci prepoznavajo in usvojijo komunikacijske obrazce, ki so po teoriji transakcijske analize bistveni za učinkovito komunikacijo. S pomočjo tega znajo oceniti lastne vloge v interakciji (napadalec, žrtev in reševalec) in zmorejo izstopati iz škodljivih odnosov trikotnika moči (po Karpman, 1968) oziroma presegati konfliktna stanja. V vseh delih učne enote je poudarek na raziskovalnem pristopu oz. aktivnosti učencev. Vsaka učna enota pa vsebuje štiri korake: pristop k temi, jezikovno-stilistični del, poglobljanje teme in aplikacija teme.

V nadaljevanju predstavljamo učno enoto, izdelano v skladu z modelom TILKA. V prvem koraku, tj. v pristopu k temi, smo kot izhodiščno besedilo izbrali pesem Sodobna vzgoja mladinske pesnice Sonje Wakounig, ki je hkrati predstavnica medkulturne književnosti, saj je pripadnica slovenske manjšine v Avstriji. Gre za izbor besedila, ki poleg estetskega doživetja, ki ga ponuja kot besedilo iz korpusa slovenske mladinske književnosti, ponuja tudi možnost obravnave družbeno relevantne teme, ki je hkrati blizu izkustvenega sveta učencev, tj. metod in ciljev družinske vzgoje danes. Učenci besedilo najprej preberejo z razumevanjem in obnovijo dogajanje v pesmi. Nato se besedilu približajo s poglobljenim razumevanjem dveh temeljnih pristopov k današnji vzgoji, tj. permissivnemu in avtoritativnemu vzgojnemu pristopu. Na ta način lahko opravijo bolj poglobljeno interpretacijo pesmi, obenem pa lahko prepoznajo nek določen kulturni kontekst obravnavane teme in do nje vzpostavijo osebni odnos.

V drugem, jezikovno-stilističnem koraku ob analizi pesemskega sloga, ki spominja na ritmičnost izštevank, obravnavamo pomen in jezikovni izraz ukazov tako za slog pesmi (ritem, rima, refren) kot za njeno sporočilo. Ob tem učenci spoznajo oblike in rabo velelnega naklona v naravnih situacijah, tj. kaj otrokom danes ukazujejo starši. Poleg razpredelnice velelniških glagolskih oblik s poudarkom na nekaterih pravopisno in oblikoslovno kritičnih mestih (npr. glagolih s premeno: nedoločnik teči, velelnik 2. oseba ednine teci) ta del vsebuje tudi vaje za njihovo utrjevanje. Poleg tega učenci v tem delu učne enote usvajajo tudi jezikovno-sporazumevalne vzorce nenasilne komunikacije, in sicer obravnavajo pretvorbe ukazov z velelniško obliko v prošnje ali spodbude, ki tudi s primerno utemeljitvijo vzpodbudijo pri naslovniku notranjo motivacijo za uresničitev nekega dejanja. S tvorbo podobnih jezikovno-sporazumevalnih vzorcev v drugih jezikih lahko skupaj z učenci ugotavljamo tvorbo-pretvorbne možnosti različnih jezikov v zvezi z govornim dejanjem ukaza oziroma spodbude, poleg tega pa spoznavamo okoliščine rabe teh vzorcev, ki se v različnih jezikih lahko razlikujejo (v nekaterih kulturah je morda v družinski vzgoji

večji poudarek na spodbudah, v drugih bolj na ukazih). Kulturno razsežnost jezika opazujemo tudi ob besedi priden, kjer s pomočjo različnih jezikovnih priročnikov, korpusnih virov in iskanjem vzporednic v drugih jezikih učenci analizirajo pomen in rabe te specifične slovenske besede.

Še bolj se kulturno ozadje vključuje v tretjem koraku, tj. pri poglobljanju teme, kjer v razpravo vključujemo primerjalne, medkulturne vidike. Poleg informacij o slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem in tamkajšnjem literarnem ustvarjanju, je poudarek na vključevanju različnih kultur in njihovih primerjavah v zvezi z obravnavano temo. Razpravo razširimo na medetnične razlike v dojemanju vzgoje, spremembe vzgojnih metod v času, spolne razlike v vzgojnem procesu, problem nasilja kot enega od rezultatov neustrezne vzgoje. Pri tem vključimo tudi dodatno besedilo, strip, in metodo igranja vlog oziroma opazovanja problematike nasilja iz različnih perspektiv. Učenci razmišljajo, kako bi glavni junak lahko izstopil iz t.i. trikotnika moči, in napišejo lastno nadaljevanje zgodbe.

V četrtem koraku, ki zajema aplikacijo teme, so uvrščene naloge, ki zahtevajo raziskovalno delo na področju izpostavljenе teme. Učenci raziščejo pomen posameznih vrednot mladih danes; izhajajo iz lastnega odnosa in nato prek primerjave le-tega z odnosom sošolcev do posameznih vrednot pridejo do raziskav slovenske mladine in mednarodnih raziskav na tem področju. Pri tem se poleg urjenja v iskanju različnih, tudi spletnih virov, učijo tudi samostojnega kritičnega razmisleka in pisnega izražanja, bodisi pri oblikovanju enciklopedijskega članka o pridnosti kot ključni besedi slovenske kulture bodisi pri pisanju eseja o lastnem videnju sodobne vzgoje na osnovi njim pomembnih vrednot. Na ta način opravijo pomembno sintezo pridobljenega in usvojenega znanja, obenem pa pokažejo zmožnost njegove aplikacije, ki se kaže v zmožnosti argumentiranega izražanja stališč, upoštevajoč različne, tudi medkulturne vidike na konkretnem družbenem področju družinske vzgoje in vrednot mladih.

Literatura:

- Byram, M. (1997). Teaching and assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon etc.: Multilingual Matters Ltd.
- Čok, L. (ur.) (2006). Bližina drugosti. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Karpman, S. (1968). Fairy tales and script drama analysis. Transactional Analysis Bulletin, letnik 7, št. 26, str. 39–43.
- Mikolič, V. (2004a): Jezik v zrcalu kultur. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Mikolič, V. (2004b). Medkulturna slovenistika – realnost ali izziv? V: Stabej, M. (ur.), Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Seminar slovenskega jezika,

literature in culture. Zbornik predavanj. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, str. 37–47.

- Mikolič, V. (2016). Ethnic identity and intercultural awareness in modern language teaching : Tilka model for ethnic conflicts avoidance, Hauppauge (New York): Nova Science Publishers.
- Mikolič, V., Marc Bratina, K. (2009). Različni pristopi k medkulturni zmožnosti. V: Tašner, V. (ur.), Brez spopada: kultur, spolov, generacij. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 43–56.

8. Portala *Fran* ter *Slovenske slovnice in pravopisi* pri pouku jezikov

Izr. prof. dr. Kozma Ahačič

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Univerza v Novi Gorici
kozma.ahacic@quest.arnes.si

Ključne besede: slovar, slovarski portal, slovnica, pravopis, šolstvo

Portal ***Fran: slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*** zajema vsebine, ki jih lahko učitelji s pridom uporabljajo tudi pri pouku jezikov, zlasti v okviru pouka slovenščine in medpredmetnega sodelovanja med slovenščino in drugimi tujimi jeziki.

Portal Fran je brezplačen slovarski portal. Trenutno je na voljo s slovenskim in angleškim vmesnikom. Obsega 28 slovarjev, atlas, 2 svetovalnici, 564707 slovarskih sestavkov ter več zbirk, med katerimi sta najpomembnejši zbirka podatkov in skenogramov *Slovenske slovnice in pravopisi* ter zbirka novih pravopisnih pravil, ki dopolnjujejo obstoječi pravopis na mestih, kjer je nejasen ali kjer ne odgovarja več na vprašanja sodobnega časa. Portal zajema vse pomembnejše splošne (razlagalni, pravopisni, frazeološki), etimološke, narečne, terminološke in zgodovinske slovarje.

Fran omogoča učencem in dijakom, da aktivno spoznavajo pomene in rabo znanih in neznanih besed ter da preverijo pravopisne, oblikoslovne in skladske lastnosti določene besede, pri čemer učenci in dijaki spoznavajo različne jezikovne lastnosti besedja in hkrati pridobivajo vedenje o uporabi jezikovnih priročnikov. Učencem in dijakom ni treba poznati vsebine in zgradbe slovarjev in kratic v njih, da bi jih lahko uporabljali. Vse to jim sproti razlagajo t. i. »namigi«.

Učenci in dijaki se s Franom zelo hitro naučijo samostojne uporabe slovarskih pripomočkov. Zaradi raznovrstnosti razpoložljivih slovarjev pa portal lahko rešuje najraznovrstnejše zadrege, ki jih ponuja pouk jezikov in književnosti (s prekmurskim zgodovinskim slovarjem si na primer trenutno pomagajo bodoči maturanti pri branju romana Ferija Lainščka *Ločil bom peno od valov*).

Stran *Predlagajte nove slovenske ustreznice* (www.fran.si/ustreznice) s pomočjo rabe sodobnih medijev krepi zavedanje učencev in dijakov, da vsaka skupina govorcev sama soustvarja svoj jezik.

Pri obravnavi slovenskih narečij si učenci in dijaki pomagajo s kartami *Slovenskega lingvističnega atlasa* in z njimi zlahka ugotovijo, kako neko stvar, osebo ali pojem poimenujejo na celotnem slovenskem etničnem ozemlju.

Na voljo sta tudi jezikovna in terminološka svetovalnica, kjer raziskovalci dnevno odgovarjajo tudi na vprašanja in dileme učiteljev slovenščine, povezane z rabo

jezika in pravopisnimi pravili, ter na terminološke zadrege učiteljev tujih jezikov in učiteljev drugih šolskih predmetov. Poleg tega nudi Fran še več drugih možnosti za sodelovanje z uporabniki.

Fran je neposredno povezan s portalom *Termania*, kjer lahko učenci, dijaki in učitelji med drugim dostopajo tudi do več preprostejših slovarčkov tujih jezikov ter spletne izdaje starogrško-slovenskega slovarja Antona Doklerja. V portal Fran bi se dalo integrirati tudi najboljše obstoječe dvojezične slovarje, ki so trenutno v lasti DZS, s čimer bi se slovarsko bolje opremilo predvsem socialno šibkejši dijaki in s slovarji slabše opremljene šole, vendar za to zaenkrat še ni bilo interesa pristojnih inštitucij.

Za učitelje je na voljo več gradiv o Franu: daljši vodnik po Franu, letak o Franu za dijake ter didaktična priporočila za učitelje.

Portal ***Slovenske slovnice in pravopisi*** obsega 25 celovitih in 25 osnovnih opisov 139 pregledanih izdaj slovenskih slovnice in pravopisov v knjižni ali spletni obliki v obdobju od 1584 do danes.

Gre za velik dosežek zgodovinskega jezikoslovja na Slovenskem. Prevodi 19 celovitih opisov so bili uvrščeni na mednarodni spletni portal opisov vseh temeljnih svetovnih jezikoslovnih del *CTLF* (ctlf.ens-lyon.fr).

Skupaj z opisi slovnice, ki bodo pomembna informacija za učitelje slovenščine, prinaša portal tudi olajšan dostop do skenov vseh slovenskih slovnice in pravopisov v obliki pdf ali do elektronskih izdaj teh priročnikov. Za mnoge uporabnike se je prav to izkazalo kot najzanimivejši del portala. Portal ima tudi didaktično funkcijo, saj si lahko dijaki skupaj s profesorjem nazorno ogledajo, katere slovenske slovnice so najpomembnejše, katere so bile sploh napisane, spoznajo pa lahko tudi vse glavne pravopisne priročnike.

Literatura:

- Ahačič, K., Ledinek, N., Perdih, A., 2015. Fran: the next generation Slovenian dictionary portal. V: Gajdošová, K. in Žáková, A. (ur.), *Natural language processing, corpus linguistics, lexicography: proceedings*. [S. l.]: RAM-Verlag, str. 9–16.
https://www.academia.edu/18198775/Fran_The_Next_Generation_Slovenian_Dictionary_Portal (7. 2. 2016).
- Ahačič, K., Ledinek, N., Perdih, A., 2015. Portal Fran – nastanek in trenutno stanje. V: Smolej, M. (ur.), *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis* (Obdobja, 34). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 57–66.
<http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp34/zbornik%201/Ahacic-Led-Per.pdf> (stalna povezava).
- Ahačič, K., 2015. Tipologija slovenskih slovnice. V: Smolej, M. (ur.), *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis* (Obdobja, 34). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 15–30.
<http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp34/zbornik%201/Ahacic.pdf> (stalna povezava).

- Dobrovoljc, H., Bizjak Končar, A., 2015. Pravopisno slovaropisje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. V: Slavia Centralis, letnik 8, št. 1, str. 34–50.
- Florjančič, I., 2016: Izkušnja z uporabo portala Fran pri pouku. Škofja Loka (v postopku objave na strani www.fran.si).
- Kosem, I., 2014. Fran: pameten in intuitiven? V: Slovenščina 2.0, letnik 2, št. 2, str. 161–193.
- Lew, R., 2012. How can we make electronic dictionaries more effective? V: Granger, S., Paquot, M. (ur.), Electronic Lexicography. Oxford: Oxford University Press, str. 343–363.
- Müller-Spitzer, C., Koplenig, A., Töpel, A., 2012. Online dictionary use: Key findings from an empirical research project. V: Granger, S., Paquot, M. (ur.), Electronic Lexicography. Oxford: Oxford University Press, str. 425–458.
- Romih, M. and Krek, S., 2012. Termania – prosto dostopni spletni slovarski portal. V: Erjavec, M., Žganec Gros, J., Zbornik Osmе konference Jezikovne tehnologije. Ljubljana: Institut Jožef Stefan, str. 163–166.
- Žagar Karer, M., 2015. Terminologišče – kraj, kjer terminolog išče. V: Slavia Centralis, letnik 8, št. 1, str. 22–33.

9. Izobraževalni portali projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku (2008–2013)

Dr. Simon Krek

Institut »Jožef Stefan« / Univerza v Ljubljani, Center za jezikovne vire in tehnologije

simon.krek@guest.arnes.si

Ključne besede: jezikovni viri za slovenščino, jezikovne tehnologije, izobraževalni portal, sporazumevanje v slovenskem jeziku, pedagoška slovnica, slogovni priročnik

Med rezultati projekta "Sporazumevanje v slovenskem jeziku" (<http://www.slovenscina.eu/>), ki je potekal med leti 2008-2013, so spletni portali, baze podatkov z informacijami o slovenski leksiki, zbirke besedil – obsežni besedilni korpusi s pisnimi in transkribiranimi govorjenimi besedili (Logar in dr. 2012; Verdonik in Zwitter Vitez 2011), ter jezikovnotehnološka orodja in komplementarni viri. V prispevku predstavljamo dva demonstracijska portala: *Pedagoški slovnični portal* ter *Slogovni priročnik*.

Pedagoški slovnični portal

Glavni cilj projektne aktivnosti, v okviru katere je nastal *Pedagoški slovnični portal* (<http://slovnica.slovenscina.eu/>), je bil ugotoviti, na katerih mestih imajo učenci in dijaki pri pisanju v slovenščini težave (Kosem in dr. 2012; Rozman in dr. 2012) in jim ponuditi razlago ter rešitev teh problemov v zanje zanimivi in razumljivi obliki (Kosem in Može 2011). Portal opredeljuje predvsem dejstvo, da so vsebine pripravljene na osnovi podatkov iz besedilnih korpusov: temeljijo na sodobnih ugotovitvah o jeziku in predstavljajo sliko realne, žive slovenščine. Zasnovane so tako, da jih je mogoče uporabljati tako pri pouku slovenskega jezika kot tudi samostojno.

Da bi ugotovili, katera mesta slovnice so za slovensko učečo se populacijo posebej problematična, so bila s pomočjo učiteljev zbrana besedila, ki so jih učenci in dijaki napisali v času šolskega pouka. Besedila so bila skupaj z učiteljskimi popravki pretvorjena v elektronsko obliko in analizirana. Elektronska zbirka besedil se imenuje korpus Šolar (<http://www.korpus-solar.net>).

Vsako od poglavij slovničnega portala se osredotoča na posamezen konkreten jezikovni problem. Obenem vsako poglavje predstavlja zaključeno celoto, za razumevanje katere ni potrebno poznavanje drugih slovničnih vsebin. Velika pozornost je namenjena razumljivosti razlage: jezikoslovne terminologije skoraj ni, vsi zahtevnejši pojmi so sproti razloženi, jezik razlage je preprost. Jezikovni

pojavi na slovničnem portalu niso obravnavani abstraktno in sistemsko, ampak praktično uporabno, s čimer je ponujen odgovor na frustracijo učencev in dijakov, ki se pri pouku slovnice sprašujejo, kdaj jim bo »to v življenju prišlo prav«. Ker so poglavja pripravljena na osnovi dejanskih napak učencev in dijakov, omogočajo učinkovito izrabo časa, ki ga imajo učitelji za opismenjevanje šolajoče se populacije. Namesto da vsi učenci rešujejo nabor raznovrstnih slovničnih nalog, je mogoče učenca usmeriti neposredno k poglavju, ki se osredotoča na njegov dejanski problem. Naravnost k uporabnosti pedagoškega slovničnega portala se odraža tudi v tem, da učence in dijake poleg slovničnih pravil uči predvsem, kateri jezikovni viri so za slovenščino na voljo ter kdaj in kako jih uporabiti – predvsem, na kakšen način pridobiti in interpretirati podatke, ki so v posameznem viru na voljo.

Slogovni priročnik

Glavni cilj aktivnosti izdelave spletnega Slogovnega priročnika (<http://slogovni.slovenscina.eu/>) je bil v zanimivi in razumljivi obliki ponuditi razlago na mestih, na katerih imajo pišoči pri pisanju v slovenščini težave (Dobrovoljc in Krek 2011; Krek 2012). Razlage vsebin so pripravljene na osnovi podatkov iz besedilnih korpusov: temeljijo na sodobnih ugotovitvah o jeziku in predstavljajo sliko realne, žive slovenščine. Slogovni priročnik je namenjen vsem uporabnikom spleta, ki se srečujejo s težavami pri sestavljanju besedil v slovenščini, ne zgolj za šolsko rabo.

Jezikovne zadrege

Da bi lahko ugotovili, katere so tipične težave, ki jih imajo pisci in govorniki pri sporazumevanju v slovenskem jeziku, smo s pomočjo računalniških programov zbirali z jezikom povezana vprašanja, ki jih uporabniki zastavljajo na spletnih forumih in v spletnih jezikovnih svetovalnicah. Tako zbrana vprašanja so bila pregledana, oblikovan je bil nabor najpogostejših jezikovnih zadreg.

Vsebina Slogovnega priročnika je sestavljena iz gesel, v katerih so podani odgovori na posamezna jezikovna vprašanja. Vsako geslo vsebuje tri rubrike:

Rubrika *Kratko in jedrnat* daje konkretne odgovore na vprašanja, kot je npr. *ali se napiše Shakespearev ali Shakespearov opus?*

V rubriki *Na dolgo in široko* je daljša razlaga za tiste uporabnike, ki jih zanima, zakaj v primerih, povezanih z njihovim konkretnim vprašanjem, prihaja do normativnih zadreg. Razlaga je napisana v poljudnem jeziku, uporabljeni strokovni izrazi so pojasnjeni v pojavnih oknih. Razlaga je dopolnjena s spiski primerljivih jezikovnih primerov, korpusnimi podatki, grafičnimi in tabelarnimi prikazi ter zgodovinskim orisom problema. Rubrika vsebuje tudi povezave na odgovore, ki rešujejo podobne probleme, in povezave na sodobne elektronske jezikovne vire.

Rubrika *Za navdušence* uporabnike seznanja z jezikoslovnimi viri, ki obravnavajo z vprašanjem povezano tematiko. Zbirko jezikoslovnih virov sestavljajo digitalizirana besedila strokovnjakov, ki so bila prvotno objavljena v monografijah, strokovnih revijah ali dnevnem časopisu.

Jezikovni viri

Priročniška gesla so povezana z ostalimi viri projekta in zunanjimi viri: korpus slovenskega jezika Gigafida (<http://www.gigafida.net/>), uravnoteženi korpus Kres (<http://www.korpus-kres.net/>), korpus govorne slovenščine GOS (<http://www.korpus-gos.net/>), slovenski oblikoslovni leksikon Sloleks (<http://www.slovenscina.eu/sloleks>), slovar SSKJ v spletni različici, Slovenski pravopis v spletni različici, Spletni slovar slovenskega jezika (<http://www.slovenscina.eu/spletni-slovar>), terminološki portal Termania, slovenska Wikipedija itd.

Slogovni priročnik sledil dvema ciljema: nudi preproste rešitve ob konkretnih težavah, s katerimi se spopadajo pišoč, obenem pa usmerja uporabnike portala k uporabi sodobnih jezikovnih virov, da se naučijo odgovore na jezikovna vprašanja v prihodnosti poiskati sami.

Literatura:

- Dobrovoljc, H., Krek, S. (2011): Normativne zadrege – empirični pristop. V: Kranjc, S. (ur.). *Meddisciplinarnost v slovenistiki, (Obdobja, Simpozij, = Symposium, 30). 1. natis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 89–97.
- Kosem, I. in Može, S. (2011). Rešitve slovničnih zagat na dosegu miške: analiza napak v besedilih učencev in dijakov za potrebe elektronskega slovničnega vira. V: Kranjc, S. (ur.). *Meddisciplinarnost v slovenistiki, (Obdobja, Simpozij, = Symposium, 30). 1. natis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 249–257.
- Kosem, I., Stritar, M., Može, S., Zwitter Vitez, A., Arhar Holdt, Š., Rozman, T. (2012). *Analiza jezikovnih težav učencev: korpusni pristop*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
- Krek, S. (2012). Spletni portal Slogovni priročnik. V: Krakar-Vogel, B. (ur.). *Slavistika v regijah – Koper*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije: Znanstvena založba Filozofske Fakultete, 2012, str. 225-231.
- Logar Berginc, N., Grčar, M., Brakus, M., Erjavec, T., Arhar Holdt, Š., Krek S. (2012): *Korpusi slovenskega jezika Gigafida, KRES, ccGigafida in ccKRES: gradnja, vsebina, uporaba*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko; Fakulteta za družbene vede.
- Rozman, T., Krapš Vodopivec, I., Stritar, M., in Kosem, I. (2012). *Empirični pogled na pouk slovenskega jezika*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
- Verdonik, D., Zwitter Vitez, A. (2011). *Slovenski govorni korpus Gos*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.

10. Medjezikovni prenosi med angleščino in nemščino

Dr. Liljana Kač

Zavod RS za šolstvo

liljana.kac@zrss.si

Ključne besede: medjezikovni prenos, nemščina kot drugi tuji jezik, angleščina kot prvi tuji jezik, transference, večjezikovni pristop.

V prispevku bodo predstavljeni medjezikovni prenosi med nemščino in angleščino ter večjezikovni pristop pri učenju in poučevanju nemščine kot drugega tujega jezika. Spoznanja stičnega jezikoslovja so pokazala, da pri učenju jezikov prihaja do prenosa med jeziki in izkušnjami na jezik, ki se ga učimo, ter da je učenje jezikov zapleten in kompleksen proces, odvisen od več dejavnikov (Ellis, 1997, str. 73; Riehl, 2009, str. 47). Ugotovljeno je bilo, da se učenje drugega tujega jezika in nadaljnjih tujih jezikov kvantitativno in kvalitativno razlikuje od učenja prvega in prvega tujega jezika, ter da ima človek eno sporazumevalno zmožnost, ki jo z učenjem nadaljnjih jezikov razvija in diferencira. (Herdina in Jessner, 2001; Hufeisen in Neuner, 2003).

Večjezikovni pristop pri pouku nemščine je utemeljen z dejstvom, da je nemščina za veliko večino učencev v slovenskih osnovnih šolah drugi tuji jezik za angleščino kot prvim tujim jezikom in slovenščino kot prvim jezikom. Možnost medjezikovnega transfera je pri jezikovnem paru angleščina in nemščina velika, saj sta si jezikovno sorodna, imata pomembno družbeno vlogo in sta pri učencih priljubljena. Večjezikovni pristop zahteva poznavanje podobnosti in razlik med nemščino in angleščino in področij, kjer lahko pride do transfera med njima.

Pri večjezikovnem pristopu je zlasti pomemben odnos učencev do učenja nemščine in jezikov nasploh. Če so učenci mnenja, da je učenje več kot enega jezika smiselno in da je učenje nemščine zaradi podobnosti z angleščino lažje, so pri učenju tega jezika uspešnejši. Naklonjen odnos učencev do učenja več jezikov prispeva tudi k vseživljenjskemu učenju jezikov. Svoje znanje in motiviranost za učenje jezikov bodo s pridom izkoristili pri nadaljnjem učenju jezikov na svoji izobraževalni, poklicni in zasebni poti – tako v formalnih kot tudi neformalnih učnih situacijah. Učitelj z večjezikovnim pristopom učence ozavešča o tem, da človek v nobenem jeziku ne more doseči popolnega obvladovanja, da pa lahko učenec s pozitivnim odnosom do jezika in do učenja jezikov ter z zavestno rabo trenutnega znanja in spretnosti lahko doseže višjo raven znanja nemščine oziroma jezika, ki se ga uči.

Pri samem poučevanju tujih jezikov upoštevamo načela večjezikovnega pristopa oziroma terciarne didaktike. Ta so: primerjanje jezikovnih pojavov prvega jezika, prvega tujega in drugega tujega jezika; razumevanje kot podlaga za učenje

(prednost imata slušno in bralno razumevanje); usmerjenost na vsebino (teme, ki ustrezajo učenčevim zanimanjem in starosti) in besedila; učinkovito načrtovanje učnega procesa. (Neuner idr., 2009, str. 41; Hufeisen in Neuner, 2003; Neuner idr., 2009; Cenoz & Jessner, 2009, str. 123.)

V prispevku bodo predstavljena področja jezikovnega prenosa med nemščino in angleščino po jezikoslovnih ravninah. Ta področja so opredeljena kot pojavljanje angleških transferenc v nemških pisnih sestavkih slovenskih učencev. Raziskava je pokazala, da se največ angleških transferenc pojavi na leksikalni ravni, manj na glasoslovno-pravopisni in oblikoslovno-skladenjski ravni. Največ transferenc na leksikalni ravni spada v tip transferenc prevzema podobnih leksemov, od katerih jih je glede na izvor največ iz skupnega germanskega besedja. Najpogostejši tipi transferenc na glasoslovni ravni s pravopisom so zapis podvojenih soglasnikov, osebnega zaimka *ich* z veliko začetnico in izpust črke *t* pri osebni glagolski obliki *ist*. Na oblikoslovno-skladenjski ravni prevladujeta dva tipa transferenc: tvorjenje osebnih glagolskih oblik naklonskih glagolov *können*, *müssen* in *wollen* ter tvorjenje samostalniških zložen.

Na podlagi ugotovitev o angleških transferencah v pisnih sestavkih, spoznanj večjezikovne didaktike in pomena subjektivnih stališč učencev do učenja nemščine bodo v prispevku predstavljena pedagoška priporočila za pouk nemščine ob hkratnem učenju angleščine. Priporočila so namenjena učiteljem nemščine, da pri načrtovanju in izvedbi pouka nemščine izkoristijo učenčev potencial znanja angleščine in ozavešijo učence o pomenu povezovanja znanja angleščine in nemščine ter o pomenu odnosa do učenja nemščine in jezikov nasploh. Tako pouk nemščine lahko poteka na višji zahtevnostni stopnji, progresija je bolj strma in vsebine zahtevnejše, učenci pa lahko dosežejo višjo raven znanja nemščine in se usposobijo za vseživljenjsko učenje jezikov.

Viri:

- Cenoz, J., & Jessner, U. (2009). The study of multilingualism in educational contexts. V L. Aronin, & B. Hufeisen, *The Exploration of Multilingualism. Development of research on L3, multilingual and multiple language acquisition* (str. 121–138). Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Ellis, R. (1997). *Second Language Acquisition*. Oxford etc: Oxford University Press.
- Herdina, P., & Jessner, U. (2002). *A dynamic model of multilingualism, Perspectives of change in psycholinguistics*. Clevedon; Avon: Multilingual Matters.
- Hufeisen, B., & Neuner, G. (2003). *Mehrsprachigkeitskonzept – Tertiärsprachenlernen – Deutsch nach Englisch. European Centre for Modern Languages*. Strasburg: Svet Evrope.
- Kač, L. (2015). Transference iz angleščine v nemških sestavkih slovenskih učencev. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru. Neobjavljeno delo.
- Neuner, G., Hufeisen, B., Kursiša, A., Marx, N., Koithan, U., & Erlenwein, S. (2009). *Deutsch als zweite Fremdsprache, Fernstudieneinheit 26, Goethe Institut*. München; Berlin: Langenscheidt.
- Riehl, C. M. (2009). *Sprachkontaktforschung: eine Einführung*. Tübingen: G. Narr.

11. Dosežki slovenskih dijakov pri bralni pismenosti v raziskavi PISA in pouk

Dr. Marja Bešter Turk in mag. Lara Godec Soršak

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Marija.Bester1@guest.arnes.si

Ključne besede: bralne naloge, odzadnji vprašalnik, pouk, ravni bralne pismenosti, raziskava PISA

Slovenski 15-letniki (tj. večinoma dijaki 1. letnika gimnazij in srednjih šol) od leta 2006 sodelujejo v mednarodni raziskavi PISA (Programme for International Student Assessment), ki vrednoti bralno, matematično in naravoslovno pismenost. Na področju bralne pismenosti so leta 2006 dosegli dve odstotni točki več od povprečja OECD, v naslednjih ciklih (2009 in 2012) pa so bili njihovi dosežki pod povprečjem OECD, torej povprečno število doseženih točk z leti pada (OECD 2007; OECD 2010; OECD 2014). Dosežki zadnje raziskave iz leta 2015, pri kateri so sodelujoči vse naloge prvič reševali na računalniku, pa še niso javno znani.

Uspešnost reševanja različno zahtevnih nalog ob bolj ali manj zahtevnih besedilih se odraža na lestvici doseženih točk, ki je razdeljena na šest ravni: precejšen delež slovenskih dijakov dosega prvo raven, a samo majhen delež najvišjo (Štraus, Šterman Ivančič in Štigl 2013). Pred nami sta torej dva izziva: zmanjšati število slovenskih dijakov, ki ne dosegajo temeljne, tj. druge ravni bralne pismenosti,¹ in povečati število dijakov z zmožnostjo branja na visoki ravni.

Pri vrednotenju bralne pismenosti ne gre za merjenje znanja v okviru enega ali drugega šolskega predmeta, prim. »Naloge se ne omejujejo na ugotavljanje znanja, ki je specifično za določeni šolski predmet, temveč se osredotočajo na tisto znanje in tiste spretnosti na področju branja [...], ki so potrebne za učinkovito delovanje v odraslem poklicnem in zasebnem življenju. Poudarek je torej na obvladovanju procesov, razumevanju pojmov in sposobnosti delovanja v različnih situacijah [...]« (Štraus, Šterman Ivančič in Štigl 2013, str. 6)

Ob pregledu nalog² za vrednotenje bralne pismenosti iz raziskave PISA 2009 (takrat je bil poudarek na bralni pismenosti, zato je bilo teh nalog največ), ki so jih slovenski dijaki reševali od 5 do 31 odstotnih točk slabše kot dijaki iz drugih (23) evropskih držav, smo ugotavljali značilnosti teh nalog. Ob pregledu

¹ Do leta 2020 naj bi v Sloveniji zmanjšali delež dijakov, ki ne dosegajo temeljne ravni bralne pismenosti, z zdajšnjih 21,1 % pod 15 % (Nolimal, 2014).

² Naloge smo pridobili pri slovenski koordinatrici raziskave PISA dr. Mojci Štraus s Pedagoškega inštituta in se ji za to zahvaljujemo.

odgovorov dijakov na nekatera vprašanja iz t. i. odzadnjih vprašalnikov o pouku in branju za šolo³ v raziskavi PISA pa smo ugotavljali značilnosti pouka, pri katerem dijaki razvijajo bralno pismenost; treba pa se je zavedati, da gre za subjektivno mnenje dijakov. Ker slovenski dijaki izražajo bolj ali manj pozitivna stališča o pouku, pri tem pa imajo slabe dosežke v raziskavi PISA, smo na podlagi obojih ugotovitev (o nalogah in o mnenju dijakov) prispevek sklenili s pozivom učiteljem, da naj razmislijo o konkretnem pouku svojega predmeta, npr.

- katera neumetnostna besedila so smiselna za obravnavo učne snovi in ali dovolj pogosto obravnavajo tudi taka neumetnostna besedila, ki vsebujejo nebesedne prvine (preglednice, diagrame, grafe ...);
- ali učencem/dijakom dovolj pogosto priporočajo v branje razna besedila in ali učitelji sami veliko berejo in so učencem/dijakom bralni zgled;
- kako obravnavajo neumetnostno besedilo pri pouku – ali v pristnem učnem pogovoru, v katerem res poslušajo drug drugega; ali pri učencih/dijakih preverjajo razumevanje besedila, tj. prepoznavanje bistvenih podatkov, tudi iz nebesednih prvin, presojanje vloge nebesednih prvin v besedilu, povzemanje besedila ali njegovega dela, ločevanje dejstev in piščevih stališč, izrekanje mnenja o vsebini in obliki besedila in njegovo utemeljevanje, povezovanje prebranega z življenjskimi izkušnjami – ali pa zahtevajo od učencev/dijakov samo obnovo učnega gradiva ali celo samo zapiskov oz. narekovanih povzetkov;
- ali seznani učence/dijake z bralnimi učnimi strategijami in pouk zasnujejo tako, da jih morajo učenci/dijaki utrjevati na novem bralnem gradivu;
- ali dajejo učencem/dijakom (tudi zahtevnejše) (domače) naloge; ali so te pregledane in je učencem/dijakom v najkrajšem času dana povratna informacija o tem, kako jih izboljšati;
- ali skrbijo za red pri pouku, da imajo učenci/dijaki primerne razmere za delo;
- ali med seboj sodelujejo in se dodatno strokovno usposabljaajo ...

Viri in literatura

- *Compendium for the RSF questionnaire.*
http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/COMP_RFS09_DEC11.zip (15. 1. 2016).
- *Compendium for the student questionnaire.*
http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/COMP_STQ09_DEC11.zip (15. 1. 2016).
- Noliml, F. (2014). Empirične ugotovitve projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja kot izhodišče za nadaljnji razvoj pismenosti. *Slovenščina v šoli*, letnik 17, št. 3–4, str. 91–94.

³ Vprašalniki so dostopni na spletnih straneh

http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/PISA09_Student_questionnaire.pdf (*Student questionnaire*) in

http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/PISA09_RFS_questionnaire.pdf (*Reading for School (RSF)*

questionnaire). Podatki o odgovorih dijakov pa so na spletnih straneh

(http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/COMP_STQ09_DEC11.zip (*Compendium for the student*

questionnaire) in http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/COMP_RFS09_DEC11.zip (*Compendium for the RSF questionnaire*).

- OECD (2007). *PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World: Executive Summary*. <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/39725224.pdf> (15. 1. 2016).
- OECD (2010). *PISA 2009 Results: Executive Summary*. <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf> (15. 1. 2016).
- OECD (2014). *PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I, Revised edition, February 2014)*. <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-I.pdf> (15. 1. 2016).
- *Reading for School (RSF) questionnaire*. http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/PISA09_RFS_questionnaire.pdf (15. 1. 2016).
- *Student questionnaire*. http://pisa2009.acer.edu.au/downloads/PISA09_Student_questionnaire.pdf (15. 1. 2016).
- Štraus, M., Šterman Ivančič, K., Štigl, S. (ur.). (2013). *OECD PISA 2012*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. http://193.2.222.157/UserFilesUpload/file/raziskovalna_dejavnost/PISA/PISA2012/PI SA%202012%20Povzetek%20rezultatov%20SLO.pdf (15. 1. 2016).

12. Učenci priseljenci med možnostmi, zmožnostmi, zahtevami in pričakovanji

Mihaela Knez

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

mihaela.knez@quest.arnes.si

Ključne besede: učenci priseljenci, učenje slovenščine kot drugega jezika, jezikovno vključevanje, izobraževanje učencev priseljencev

Učenci priseljenci s priselitvijo v novo državo zamenjajo tako svoje socialno kot tudi šolsko okolje. Njihovo šolanje je na nek način prekinjeno, saj potrebujejo določen čas, da se prilagodijo novim razmeram in se toliko naučijo jezika, da jim učna snov spet postane dostopna. V šoli se srečujejo s tremi domenami diskurza – z neformalno interakcijo s sošolci, organizacijskim oz. administrativnim diskurzom in akademskim diskurzom, kar jih, če so v učenju slovenščine začetniki, postavlja v zelo zahtevno jezikovno situacijo. Navadno učenci, katerih prvi jezik je enak jeziku šolanja, razvijejo svojo zmožnost akademskega jezika s pomočjo ali na podlagi svoje zmožnosti za neformalno komuniciranje, učenci priseljenci pa so primorani začeti razvijati obe zmožnosti hkrati. (Navidezno) dobro obvladovanje konverzijskega jezika torej še ne pomeni, da bodo ti učenci lahko uspešno sledili učni snovi, ampak bodo najverjetneje pri tem potrebovali posebno pomoč učitelja in skrbno razvijanje in spremljanje napredka njihove sporazumevalne zmožnosti. V prispevku se bomo dotaknili več vprašanj. Spregovorili bomo o zahtevah, pred katere so postavljeni učenci priseljenci v procesu izobraževanja v slovenskem jeziku, razvijanju njihove jezikovne zmožnosti in uspešnosti trenutnih ukrepov, ob tem pa bomo predstavili tudi cilje in aktivnosti, ki jih na področju jezikovne integracije priseljencev prinaša novi Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje, ki je nastal na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018.

Literatura:

- Ahrenholz, Bernt, 2010: Bedingungen des Zweitspracherwerbs in unterschiedlichen Altersstufen. Sprache ist der Schlüssel zur Integration. Bedingungen des Sprachlernens von Menschen mit Migrationshintergrund. Bonn: Friedrich Ebert Stiftung.
- Bešter, Romana, 2007: Integracija in model integracijske politike. Komac, Miran (ur.): *Priseljenci. Študije o priseljivanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 105–134.
- Ferbežar, Ina, 2004: Priročnik za avtorje testnih gradiv. Kraków: TAIWPN Universitas.

- Ferbežar, Ina, Knez, Mihaela, Markovič Andreja, idr., 2004: Sporazumevalni prag za slovenščino 2004. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Grosman, Meta, 2004: Ali je književnost pri pouku slovenščine lahko zanimiva? Jezik in slovstvo, letnik 49, številka 3–4. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 123–132.
- Knez, Mihaela, 2012: Za koliko slovenščin(e) je prostora v naši šoli. Stritar Mojca (ur.): Jezik in slovstvo, letnik 57, št. 3–4. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 47–62.
- Knez, Mihaela, 2009: Jezikovno vključevanje (in izključevanje) otrok priseljencev. Stabej Marko (ur.): Simpozij obdobja: Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Knez, Mihaela, Klemen Matej, Kralj Katja, Kern Damjana, 2010: Učni načrt za poučevanje slovenščine za dijake tujce. Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Medvešek, Mojca, 2007: Percepcije priseljencev in potomcev priseljencev o kulturni razsežnosti integracijskega procesa. Komac, Miran (ur.): Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 334–372.
- Nečak Lük, Albina, 2008: Učenčev jezik – učni jezik, Ivšek, Milena (ur.): Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.–26. septembra 2008. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 135–140.
- Nečak Lük, Albina, Knaflič, Livija, Novak Lukanovič, Sonja, 1994: Veščkulturno/veščjezično okolje in šola. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, Raziskovalna naloga.
- Pirih Svetina, Nataša, 2005: *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- Roter, Petra, 2007: Pomen in vloga jezika v integracijskem procesu. Komac, Miran (ur.): Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 302–331.
- Stabej, Marko, 2010: Slovenščina kot drugi/tuji jezik in slovensko jezikovno načrtovanje. V družbi z jezikom. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
- Stabej, Marko, 2010: Bo en jezik dovolj? Veščjezičnost v enojezičnosti. V družbi z jezikom. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
- Stabej, Marko, 2011: Jezikovni potrošnik in potrošnica. Sodobna pedagogika, letnik 62, št. 2: 102–113.
- Thürmann Eike idr., 2010: Language(s) of schooling: Focusing on vulnerable learners. Strasbourg: Language policy division, Directorate of education and languages DGIV, Council of Europe.
- Vrečer, Natalija, 2009: Medkulturne kompetence, medkulturni dialog in izobraževanje odraslih. Natalija Vrečer (ur.): Medkulturne kompetence v izobraževanju odraslih. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Elektronski viri:

- Bela knjiga (2011): <http://www.belaknjiga2011.si> (15. 3. 2016).
- Skupni evropski jezikovni okvir: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_mednarodno_sodelovanje/razvoj_izobrazevanja/jezikovno_izobrazevanje/skupni_evropski_jezikovni_okvir_sejor/ (15. 3. 2016).

- Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zeleni knjigi – migracije in mobilnost: izzivi in priložnosti za izobraževalne sisteme v EU (2009): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:218:0085:0090:SL:PDF> (15. 3. 2015).
- Barle Lakota, A. idr. Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji: <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucevanje_migrantov.doc> (15. 3. 2016).
- Moe, E. Language skills for successful subject learning: http://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/language_descriptors/documents/flyer-language-descriptors-EN.pdf (15. 3. 2016).
- Novak, Marta idr.: Smernice za izobraževanje otrok priseljencev v vrtcih in šolah. <http://www.zrss.si/pdf/OECE_TUJCI%20-%20SMERNICE%20-%20usklajeno%20junij%20doc%2021%208%202009.pdf>. (12. 3. 2016).
- Stabej, M. Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje 2014–2018: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Akcijska_nacrt/ANJI.pdf (15. 3. 2016).

13. Forum praktikov

O zgodnjem učenju jezikov

Mag. Katja Arzenšek Konjajeva

Osnovna šola Vide Pregarc, Ljubljana

katja.arzensek@guest.arnes.si

Vsak dan se posameznik v družbi udejstvuje večjezikovno, bodisi rabi za sporazumevanje svoj prvi jezik in še kakšen tuj jezik ali pa se večjezikovno udejstvuje na ravni dialektov ali slenga. Govorjenje nekega jezika v določeni skupnosti je povezano tudi z družbenim statusom in družbenimi, ekonomskimi in političnimi odnosi v taisti skupnosti. V večjezikovnem okolju ljudje navadno usvojijo jezik okolja, ki je hkrati nek splošen jezik, s katerim se lahko sporazumejo, družbene in ekonomske okoliščine pa zahtevajo uporabo jezika v ustreznih okoliščinah, tj. znanje komunikacijskih kompetenc. Jezik je ne samo tipično človeški, ampak tudi družbeni pojav. Najpomembnejše komunikacijsko sredstvo je jezikovni kod. V prvotni (osnovni) življenjski skupini (npr. družini) vsakega posameznika poteka proces socializacije in pri tem procesu se posameznik nauči prvega jezika, od znanja prvega jezika pa sta odvisna razvoj osebnosti in vključevanje v družbo.

Jezikovna ustreznost – merilo pri ocenjevanju pri vseh šolskih predmetih

Bernarda Mal in Matej Žist

Osnovna šola Jurija Vege, Moravče

bernarda.mal@guest.arnes.si

Pogosto si zastavimo vprašanje, katero znanje ocenjujemo – kje se končajo jezikovna vprašanja in začnejo vsebinsko strokovna. Tega pogosto ni mogoče razmejiti, zato je pravo vprašanje vprašanje prave mere. Kako tolerantni bomo ne glede na šolski predmet pri jezikovno pomanjkljivih odgovorih? Pri učiteljih, ki ne poučujejo slovenščine, pa se pojavi še dvom o usposobljenosti za ocenjevanje jezika. Avtorja vprašanja prikaževa ob praktičnih primerih in meniva, da bi bilo potrebno za dvig jezikovne kulture med učenci in dijaki in v družbi sploh iskati odgovore na ta vprašanja in preprosto storiti več.

Motivacija za branje, širjenje bralnih interesov v 3. razredu

Jasmina Buh

Osnovna šola Rovte

jasmina.buh@gmail.com

Prispevek praktično prikazuje, da je branje neke vrste socialna interakcija. Praksa z učenci 3. razreda prikazuje načine, kako lahko načrtno vzpodbudimo okolje, kjer se bralni interesi in motivacija za branje razvija v primernem vzpodbudnem socialnem okolju. Akcijska raziskava, ki v letošnjem letu poteka v 3. razredu in vključuje 21 učencev, razredničarko in starše otrok, potrjuje, da vrstniki pomembno vplivajo na bralne interese posameznika.

Svet v malem

Barbara Čop

Vrtec Jesenice

barbara.chop@gmail.com

Jesenice so po statističnih podatkih mesto z največ priseljenci v Republiki Sloveniji. Po podatkih iz popisa prebivalstva leta 2011 se je kar 27 % občanov opredelilo, da njihov prvi jezik ni slovenščina. Ta jezikovna pestrost se kaže tudi v vrtcu, saj se v vrtec vključuje vedno več otrok iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij. To kulturno mavrico želimo v vrtcu izkoristiti za to, da otroci spoznavajo druge kulture, jezike in pridobijo pozitiven, strpen odnos do drugačnosti. Organizirali smo sklop dogodkov Svet v malem, kjer so nam otroci, starši, stari starši in strokovni delavci predstavljali svojo kulturno identiteto.

Obravnava književnega besedila s sodelovalnim učenjem

Katarina Germšek

Osnovna šola Miklavž na Dravskem polju

katarina.germsek@sola-miklavz.si

V prispevku želimo prikazati obravnavo književnega besedila s sodelovalnim učenjem in vključenimi elementi formativnega spremljanja. V fazi motivacije učenci v skupini izražajo svoja pričakovanja v zvezi s književnim besedilom in jih med seboj primerjajo. Učenci individualno preverjajo svoje predznanje in oblikujejo cilje obravnavanega sklopa. Po branju besedila učenci v skupini ali v paru govorijo o svojih doživetjih prebranega. Po pogovoru v skupini sledi pogovor na ravni razreda. Z diferenciranimi vprašanji o besedilu učenci najprej

samostojno iščejo odgovore v besedilu in jih v skupini dopolnjujejo. Učenci zabeležijo nova spoznanja in znanja in ovrednotijo delež doseženih ciljev.

V naravo po (jezikovno) znanje in zabavo

Sanja Obaha

Srednja trgovska šola Maribor

sanja.obaha@quest.arnes.si

Kot učiteljica pri pouku uporabljam različne metode dela, da bi razbila občasno monotonost vsakdanjega izobraževanja. Spoznala sem, da smo skupaj z dijaki in slušatelji dosegli najboljše rezultate s poukom zunaj šole – v naravi, kjer nismo potrebovali nobenih elektronskih naprav. V prispevku bom opisala nekaj teh učnih ur, ki so namenjene mlajšim in starejšim učencem, dijakom in slušateljem; predstavitev ur v naravi bom razdelila na štiri sklope: iskanje zaklada, oživimo spomenike, interpretacija pesmi v naravi, poiščimo pravijske živali.

Kako otroci doživljajo urice italijanščine v vrtcu

Renata Padovan

Vrtec Sežana

rm.paam@gmail.com

V prispevku želimo prikazati izkušnje, pridobljene v inovacijskem projektu Vrtca Sežana, imenovanem Od doma v svet, kjer smo si za cilj postavili senzibilizacijo za večjezičnost in medkulturnost v vrtcu, dobro počutje in aktivno vlogo otrok pri njihovem razvoju in učenju. Vzgojitelji projektnega akcijskega raziskovanja iščemo ustrezne in učinkovite didaktične poti pri seznanjanju z drugim oz. tujim jezikom v vrtcu. Za otroke iz priseljenih družin uvajamo obogatene urice slovenščine, v enem oddelku 5- do 6-letnih otrok projektno uvajamo italijanščino in v drugem angleščino. Te urice potekajo integracijsko znotraj izvedbenega kurikula z uresničevanjem načel Kurikula za vrtece ter cilja, da otrok spoznava in doživlja jezik kot objekt igre. Pri tem je potrebno upoštevati zakonitosti učenja v predšolskem obdobju, vlogo in zgled vzgojitelja ter moč medvrstniškega učenja. V prispevku foruma praktikov bomo predstavili pristope in izkušnje pri zgodnjem učenju italijanščine kot jezika sosednje države ter odzive otrok.

Tuji jezik v stroki

Andreja Polanc

Šolski center Nova Gorica, Srednja ekonomska in trgovska šola

andreja.polanc@gmail.com

Predstavitev praktičnega primera medpredmetnega povezovanja in timskega poučevanja učitelja tujega jezika in učitelja strokovnega predmeta. S primerom bodo jasno vidne vloge obeh učiteljev pri tiskem poučevanju, razložene interakcije, načini in metode dela, dopolnjevanje učiteljev, vključevanje dijakov ter dodana vrednost takega poučevanja za dijake in učitelje. Načrtovanje in izvajanje pouka je podkrepljeno z aktualnimi primeri iz gospodarstva v svetu.

Prvi koraki v slovenski šoli – projekt po projektu

Mojca Rebec Marinković

Osnovna šola Antona Ukmarja Koper

mojca.rebec_marinkovic@antonukmar.si

Od novembra 2013 do avgusta 2015 je na OŠ Antona Ukmarja Koper potekal projekt Medkulturnost kot nova oblika sobivanja, v okviru katerega se je izvajal program za uspešno vključevanje otrok priseljencev. V tem času se je izkazala potreba po nadaljnjem delu s skupino otrok, ki so na začetku vključevanja v naš šolski prostor in poleg učenja slovenščine kot drugega jezika istočasno potrebujejo še usvajanje akademskega jezika. To je bila iztočnica za oblikovanje modela, ki ga na šoli razvijamo tudi po zaključenem projektu in ohranjamo spodbudno učno okolje za ranljivo skupino otrok.

Didaktične igre v poučevanju slovenščine kot drugega tujega jezika

Vildana Suljić

Osnovna šola Livada Ljubljana

vildanna.s@gmail.com

Iz lastne izkušnje spoznavamo, da je pomembno, da se učenci v prvi fazi učenja jezika naučijo besede pravilno izgovarjati. Pri učenju besed in novih pojmov je vedno zelo pomembno, da učenec vidi realno sliko predmeta in oseb. Risbe in ilustracije so včasih zaradi svojega videza za učence iz različnih kultur oziroma držav nerazumljive. Ko učenci priseljenci usvojijo osnovne pojme, začnemo z nadgrajevanjem in s sestavljanjem stavkov. Z didaktičnimi materiali, ki

spodbujajo govor, si bomo pomagali pri vajah za pravilen izgovor besed. Zanimive slike, ki so jim blizu, bodo ravno prav za spodbujanje govora (slike morajo odražati mladostnikov svet – npr. slike znanega pevca, nogometaša ipd.). Izhajajoč iz tega, bomo za otroka, ki ima težave pri izgovarjavi števil in posledično tudi s pošteevanko, izdelali material, kjer bo v eni uri rešil šestdeset računov in hkrati šestdesetkrat ponovil poimenovanje števil. Razlog ne bo njegova navdušenost nad matematičnimi nalogami, ampak želja po sestavljanju sestavljanke, na kateri je njegov idol.

My first English book

Regina Zavec

Osnovna šola Horjul

regina.zavec@gmail.com

Želim predstaviti primer dobre prakse zgodnjega učenja jezika, ki sem ga sem izvajala v 1. razredu osnovne šole. Projekt Sestavimo knjigo je potekal skozi celo šolsko leto. Ker zgodnje učenje tujega jezika predstavlja temelj kasnejšemu znanju jezika, sem si zadala cilj, da si otroci sproti izdelujejo knjigo obravnavanih tem, da bi bolj poglobljeno sprejemali jezik, ki bi sčasoma postal del njihovega vsakdana. Izbrala sem teme, ki so otrokom zanimive in s katerimi se lahko poistovetijo. Obravnavane teme so bile: jaz, jesen, prazniki, zima, zimski športi, pomlad, moja družina in druge. Otroci so živeli s knjigo, ki je postala njihova najboljša prijateljica, saj smo z njo preživeli veliko ur. Uporabljali smo jo kot didaktični pripomoček pri različnih igrah in utrjevanju že znanega receptivnega in aktivnega besedišča. Vpetost lastnih izkušenj v učenje omogoča pridobitev bolj kakovostnega in trajnejšega znanja. Učenci se s tovrstnim učenjem naučijo več, kar se je izkazalo tudi ob koncu našega projektnega učnega dela.

Integracija učencev priseljencev med šolskim letom

Danilo Badovinac

Osnovna šola Vide Pregarc Ljubljana

danilo.badovinac@gmail.com

Pogosto se dogaja, da se učenci priseljenci vključijo v naš šolski sistem med šolskim letom. Vsi strokovni delavci se zato pogosto znajdemo v dilemi, kako učence priseljence čim hitreje vključiti v vzgojno-izobraževalni proces in jim s tem omogočiti integracijo v slovenski kulturni prostor – vključno s šolo. Predstavil bom primere dobre prakse za čim hitrejšo in učinkovito vključitev učencev

priseljencev z različnimi načini učenja slovenskega jezika (v obliki tečaja, individualno delo ...), medsebojno sodelovanje strokovnih delavcev, zunanje oblike pomoči, ki jih lahko ponudimo učencem, ter vključevanje in sodelovanje z družino.

Kako priseljski učenci in njihove matere spoznavajo slovenski jezik

Mateja Chvatal

Osnovna šola Domžale

mateja.chvatal@gmail.com

Na ljubljanskih OŠ sem v šolskem letu 2014/15 izvajala projektno učenje slovenščine. V skupinah (starš + otrok) je bilo vključenih 24 otrok priseljencev in njihovih staršev. Projektno učenje je bilo razdeljeno na 13 srečanj po 4 pedagoške ure. Delavnice so potekale v različnih prostorih: učilnica, računalniška učilnica, knjižnica, telovadnica, jedilnica, v mestu, na vlaku ... Otroci in tudi njihovi starši so se naučili zadostnega nabora besedišča (do 1.800 besed, pojmov), slovničnih in sporazumevalnih vzorcev za uspešno sporazumevanje v šoli, z učitelji, vrstniki. Učenje slovenščine v tej obliki se je izkazalo tudi kot odličen socializacijski proces. Povratna informacija iz osnovnih šol je bila zelo spodbudna, saj se je komunikacija s starši izboljšala, starši so tudi pogostejše prihajali v šolo.

Primer obravnave Pavčkove pesmi Pesem za učence tujce

Zvonka Kajba

Osnovna šola Frana Erjavca Nova Gorica

zvonka.kajba@gmail.com

V prispevku predstavljam učno gradivo za obravnavo Pavčkove pesmi Pesem (obvezno besedilo v 7. razredu OŠ). Pripravila sem ga za albansko govorečo učenko, ki se slovenščino šele uči. V slovenski šolski sistem je vključena od začetka šolskega leta, na naši šoli je tretji mesec. V gradivu je poudarek na besedah oz. stavkih (predstavljenih s slikovnim gradivom), ki so del vsakdanje komunikacije, hkrati pa so bistven element za razumevanje same pesmi. Učenka se tako aktivno vključi v sprejemanje obravnavne snovi – spoznava književno delo, ob tem pa se nauči besedišča in komunikacijskih vzorcev, ki ji omogočajo osnovno sporazumevanje v slovenskem jeziku.

Slovenščina za začetnike v učbeniških besedilih

Barbara Upale

Osnovna šola Matije Čopa Kranj

barbara.upale@quest.arnes.si

Predstavila bom primer prilagoditve učbeniškega besedila za učence (priseljence), ki jim slovenščina ni J1. Takih prilagoditev se lotevam, da bi tudi učenci, ki še niso dosegli sporazumevalnega praga v slovenščini, lahko sledili nekaterim učnim uram in se potem samostojno učili novo besedišče, povezano s snovjo, ki je obravnavana pri pouku.

14. Prednostni cilji jezikovnega izobraževanja

Neva Šečerov

Zavod RS za šolstvo

neva.secerov@zrss.si

Ključne besede: nacionalna pripadnost, večjezičnost, vrednota, integracija, medkulturnost

Jeziki imajo v slovenskem kurikulumu različne vloge. Te ponazarja naslednja preglednica:

	Jezik	Vloga
1.	angleščina	- prvi tuji jezik (<i>first foreign language</i>) - drugi tuji jezik (<i>second foreign language</i>)
2.	francoščina	- drugi tuji jezik (<i>second language</i>) - tretji tuji jezik (<i>foreign language</i>)
3.	hrvaščina	- drugi tuji jezik (»sosedski« jezik) (<i>neighbour language</i>)
4.	italijanščina	- prvi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre/materni jezik/učni jezik/uradni jezik (<i>first language/native language, mother tongue, language of schooling, official language</i>), - drugi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre (<i>second language, minority language</i>), - drugi tuji jezik (»sosedski« jezik), - tretji tuji jezik
5.	kitajščina	- tuji jezik, izbirni predmet (<i>optional language</i>)
6.	latinščina	- izbirni predmet
7.	madžarščina	- prvi jezik na narodnostno mešanem območju Prekmurja, - drugi jezik na narodnostno mešanem območju Prekmurja, - drugi tuji jezik (»sosedski« jezik)

8.	nemščina	- prvi tuji jezik - drugi tuji jezik (»sosedski« jezik), - tretji tuji jezik, - materni jezik
9.	romščina	- materni jezik (mother tongue)
10.	ruščina	- drugi tuji jezik, - tretji tuji jezik
11.	slovenščina	- prvi jezik, (»državni«) uradni jezik/materni jezik/učni jezik, - prvi jezik na narodno mešanem območju Slovenske Istre, - prvi jezik na narodno mešanem območju Prekmurja, - drugi jezik na narodnostno mešanem območju Slovenske Istre, - drugi jezik na narodnostno mešanem območju Prekmurja, - drugi jezik (jezik okolja za priseljence) (<i>second language</i>)
12.	španščina	- drugi tuji jezik - tretji tuji jezik
	jeziki priseljencev	vsi jeziki bivše jugoslovanske republike in drugi jeziki priseljencev so lahko materni jeziki (<i>immigrant language</i>)

Prednostni cilj jezikovnega izobraževanja je znanje več jezikov. Obvladovanje materinščine in/ali učnega oz. prvega jezika, prvega tujega jezika in vsaj še enega dodatnega jezika je hkrati simbolna in praktična vrednota, ki naj bi bila dostopna vsakomur ne glede na kulturno, izobrazbeno in socialno ozadje. Za doseganje tega cilja in razvijanje vrednot, ki so z njim povezane, je ključen celostni učenčev razvoj. Slednjega dosežemo z osmišljeno izbiro jezikovnih ciljev, s sistematičnim izvajanjem sodobnih pristopov, s povezovanjem med jeziki in drugimi predmeti, z dejavnostmi, ki se navezujejo na psihično, fizično, socialno in spoznavno področje, z ustvarjanjem varnega in spodbudnega učnega okolja. Predvsem pa je pomembno, da v učni proces vključujemo cilje višjih kognitivnih ravni. S tem omogočimo prehod od transmisijskega načina pouka (to je predvsem predavateljskega, razlagalnega) k transakcijskemu/ interakcijskemu, od poučevanja k učenju, to je premik od učenja podatkov, od vsebin k razvijanju sporazumevalne jezikovne zmožnosti (sprejemanja in tvorjenja besedil in vseh za to potrebnih gradnikov), od vodenega k samostojnemu delu z viri.

V delavnici bomo poudarili pomen in vlogo jezikov v slovenskem kurikulumu: materinščine oz. prvega jezika za ohranitev nacionalne identitete, jezika in kulture; učnega jezika, ki zagotavlja pravico do znanja, izobraževanja, zelenega poklica in uspešno integracijo v okolje; tujih jezikov, ki so vezni člen pri medkulturnem dialogu in pomembno prispevajo k uveljavljanju posameznika v večjezični in večkulturni družbi.

15. Vstopanje v svet večjezičnosti in medkulturnosti v vrtcu

Fanika Fras Berro

Zavod RS za šolstvo

fanika.fras@zrss.si

Ključne besede: predšolski otrok, doživljanje in spoznavanje tujega jezika v vrtcu, večjezičnost in medkulturnost, integrirano učenje tujega jezika

V prispevku bomo predstavili mrežni inovacijski projekt *Otrok in igra* v večjezičnem in medkulturnem okolju, katerega namen je razvijanje didaktike učenja tujega jezika v vrtcu in spremljanje različnih organizacijskih oblik na tem področju.

Integrirano učenje tujega jezika predstavlja obogatitev izvedbenega kurikula v vrtcu, otrokom pa omogoča naravno, celostno učenje in motivacijo za učenje tujih jezikov. Pri delu strokovni delavci upoštevajo cilje in načela Kurikula za vrtce ter gradijo na spoznanjih razvojne psihologije, psiholingvistike in sodobne metodike učenja tujega jezika v zgodnjem otroštvu.

Predstavili bomo ugotovitve empirične raziskave, ki smo jo opravili v okviru mrežnega inovacijskega projekta z namenom, da bi ugotovili, kako predšolski otroci spoznavajo in doživljajo tuji jezik v spontanah in načrtovanih dejavnostih izvedbenega kurikula oddelka in preverili vlogo učenja tujega jezika v predšolskem obdobju, in sicer z vidika večjezične razgledanosti otrok in pripravljenosti otrok za druženje z otrokom, ki govori tuji jezik.

Poudarili bomo pomen premišljenih in razvojni stopnji ustreznih didaktičnih pristopov, s katerimi so dosegali zastavljene cilje, spodbujali iniciativnost in ustvarjalnost strokovnih delavk in otrok. Obogatitev izvedbenega kurikula z elementi učenja tujega jezika vnaša v življenje in delo vrtca novo kakovost, ki se kaže tako v drugačnih pogledih strokovnih delavk na aktivno vlogo otrok v procesu učenja tujega jezika kot tudi v omogočanju in spodbujanju otrok k izražanju želja, predlogov, inovativnih rešitev tudi pri izvajanju dejavnosti v tujem jeziku. Ta sodoben pristop vključuje aktivno vlogo otrok na eni strani, ob tem pa spodbuja njihovo notranjo motivacijo in veselje za učenje tujega jezika. Metodologija akcijskega raziskovanja strokovne delavce spodbuja k raziskovanju lastne prakse, k strokovnim diskusijam s sodelavci v vrtcu in med vrtci ter zunanjimi strokovnjaki in k večji odprtosti v komunikaciji z otroki in s starši.

16. Začetno opismenjevanje in diferenciacija v 1. in 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju v osnovni šoli

Mag. Marta Novak
Zavod RS za šolstvo
marta.novak@zrss.si

Ključne besede: didaktična načela, zgodnje opismenjevanje, tehnika in razumevanje branja, učne strategije, individualizacija in diferenciacija.

Pričujoči prispevek predstavlja različne vidike in didaktične pristope na področju opismenjevanja v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju v osnovni šoli, pri čemer izhajamo iz ključnih didaktičnih načel, kot so: načelo, da predznanje vpliva na učenje posameznika, načelo enakih možnosti in načelo individualizacije in diferenciacije na področju opismenjevanja in razvitosti veščin, spretnosti in možnosti, potrebnih za branje in učenje.

Omenjena načela dajejo učitelju možnosti, da upošteva razvojno stopnjo, predznanje učenca posameznika ter njegove značilnosti in učni načrt, učencu pa dajejo priložnost, da razvijajo svoje jezikovne kompetence v največji možni meri. Učitelj pri svojem poučevanju na področju zgodnjega opismenjevanja že v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju spodbuja razvitost veščin za branje in prilagaja vzgojno-izobraževalni proces vsem učencem v razredu in posameznikom. Pogosto rečemo, da učitelj neprestano izvaja individualizacijo in notranjo diferenciacijo.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se pouk izvaja celostno, kar pomeni, da izhajamo iz učenca/učencev in učnih programov več predmetov, ki so opredeljeni v učnih načrtih. Bistveni poudarek je na področju **začetnega opismenjevanja**, ki poteka skozi celotno prvo vzgojno-izobraževalno obdobje in spremljanju ter spodbujanju k napredku pri posameznem učencu na vseh štirih sporazumevalnih zmožnostih (poslušanje, govorjenje, branje, pisanje).

Učitelj na začetku prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja in sproti (diagnosticira, analizira stanje) pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, sposobnosti, zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje, nato pa izdela za vsakega učenca **individualni načrt** za razvijanje zmožnosti branja in pisanja.

Učitelj v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju na začetku obdobja in tudi sproti pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje, nato pa naj za vsakega učenca izdela individualni načrt razvijanja in nadgrajevanja zmožnosti branja. Učitelj sledi ciljem, da je učenčeva tehnika branja avtomatizirana in da bi dobro razumeli prebrano besedilo ter razvili zmožnost fleksibilnega branja različnega gradiva. V ta namen se uporabljajo metode in oblike učinkovitega poučevanja, na primer bralne učne

strategije, kajti namen razvijanja branja in pisanje je, da se bo učenec lahko samostojno učil in razvijal lastno učno strategijo.

V učnem načrtu za predmet slovenščina so v poglavju operativni cilji in vsebine na področju jezika za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje zapisani operativni cilji opismenjevanja (individualizirano, postopno in sistematično razvijanje zmožnosti branja in pisanja besedil), ki zajemajo tri faze opismenjevanja (1. faza – sistematično razvijajo predopismenjevalne zmožnosti, 2. faza – sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja, 3. faza – sistematično razvijajo branje z razumevanjem in pisanjem preprostih besedil).

17. Slovenščina v izobraževanju na Tržaškem, Goriškem in Videmskem

Andreja Duhovnik Antoni

Zavod RS za šolstvo

andreja.duhovnik@zrss.si

Ključne besede: po domače, po naše, po slovensko; slovenščina – prvi/drugi/tuji jezik v šolah obmejnega pasu Furlanije-Juljske krajine; »S slovenščino nimam težav.«

V Furlaniji-Juljski krajini slišimo slovenščino vzdolž državne meje od Milj do Trbiža, oznaka zanjo pa je lahko »po domače, po naše, po slovensko«. Podobno kot se govorec do slovenščine kot svojega prvega jezika opredeljuje, je tudi njeno mesto v izobraževanju. Na Tržaškem in Goriškem so vrtci in šole s slovenskim učnim jezikom, na Videmskem je le v Špetru v Benečiji zaživela dvojezična šola, severneje se slovenščina ponekod tudi poučuje, a ni še sistemsko del predmetnika. Zapisano velja le za slovenske šole, za katere se odločajo pripadniki slovenske manjšine in tisti, ki bi želeli odraščati v obeh jezikih, pa jim italijanska šola tega ne nudi.

V Italiji namreč v obmejnem pasu ni predvideno, da bi se v šolah v okolju, kjer je slovenščina prisotna, le-te učili tudi pripadniki večinskega naroda, morda po modelu, ki ga poznamo v slovenskem delu Istre. Ob pred leti uvedenem obveznem drugem tujem jeziku na nižjih srednjih šolah (predmetna stopnja osnovnega izobraževanja) je bila do letošnjega šolskega leta le na dveh tržaških šolah uvedena slovenščina; če prezremo, da je oznaka »tuji« jezik morda za koga moteča, gre vendarle za bistveni premik; če odmislimo, da so na obeh šolah odločitvi, da bo slovenščina predmet rednega pouka, botrovale posebne okoliščine, so se končno odprle možnosti, da bi pouk slovenščine ne bil vezan le na slovenske šole v Italiji, kot je bilo desetletja in kar pretežno velja še danes. Nekaterim učencem je slovenščina, ki se jo torej sliši v slovenski in ne v italijanski šoli v Italiji, še prvi, mnogim drugi, marsikomu pa tuji jezik; pred nami je zato temeljni izziv, kako razvijati jezikovne in sporazumevalne zmožnosti, da bi učenci med šolanjem in tudi kasneje v življenju lahko razmišljali: »S slovenščino nimam težav.«

18. Projekt Frankofonija – izzivi in priložnosti za sodoben pouk francoščine

Mag. Simona Cajhen

Zavod RS za šolstvo

simona.cajhen@zrss.si

Ključne besede: naloga Frankofonija, motivacija, sodobni pristopi, informacijska tehnologija

Naloga Frankofonija, ki je vključena v Predmetno skupino za francoščino na Zavodu RS za šolstvo, sodi med razvojne naloge in med seboj povezuje različne inštitucije. Sodelovanje temelji na Operativnem dogovoru o slovensko-francoskem sodelovanju na področju šolstva.

V prispevku bodo predstavljeni najpomembnejši dogodki, v katerih se odraža drugačen in bolj »drzen« pristop k učenju jezika. Do danes so bile izpeljane številne aktivnosti in dogodki, ki poleg spodbujanja učenja francoščine v našem prostoru poudarjajo pomen sodobnih pristopov pri pouku tako za učence kot za učitelje.

Osrednji dogodek, ki se vsako leto meseca marca odvije v tednu Frankofonije, je **Frankofonski dan v Celju**, ki je pred štirimi leti dobil drugačno podobo. Skoraj 100 nastopajočih dijakov se zdaj že četrto leto predstavlja v skupni gledališki igri pod vodstvom učiteljev francoščine in ekspertov iz Francije. Gledališki projekt je zelo kompleksen, saj se priprave na šolah začnejo že oktobra. Sodelovanje poteka na daljavo preko spletne konference, elektronske pošte ter spletne učilnice.

Slovensko društvo učiteljev francoščine v sodelovanju z ZRSS in MIZŠ organizira vsako leto v maju podobno srečanje za osnovnošolce z naslovom **Frankofonski festival v Kranju**. V preteklih letih so bile izpeljane tudi številne pedagoške delavnice za učitelje francoščine.

Pomembno vlogo v našem šolskem prostoru ima tudi tradicionalni **Letni slovensko-francoski seminar**, ki združuje učitelje francoščine v osnovnih in srednjih šolah.

Sodobni didaktični pristopi, kot sta na primer gledališče pri pouku francoščine in glasba, so osnova za večjo motivacijo tako za učenje kot za poučevanje. Sodobna informacijska tehnologija predstavlja močno podporo in ustvarja sinergijo, video pri pouku in projektih spodbuja kritično mišljenje, omogoča samovrednotenje, sodelovanje v večji skupini, kot je primer gledališkega projekta v Celju, daje občutek pripadnosti in odpira številne možnosti za kreativnost in ustvarjalno mišljenje.

19. Likovni jezik – jezik, ki ga vidimo

Marjan Prevodnik, mag., akad. slikar in grafik spec.

Zavod RS za šolstvo

Marjan.prevodnik@zrss.si

Ključne besede: likovni jezik kot jezik, ki ga vidimo; znanost o slikah; medpredmetnost; (s)likovnost: likovne umetnine, vizualne komunikacije, večdisciplinarni grafični izrazi/organizatorji

*"(S)likovna nepismenost je enako neopravičljiva, kot sta besedna in matematična."
(Na)učiti se gledati, da bi se (na)učili videti. **Da bi znali videti!"***

Marpre

Med različnimi načini človekovega izražanja zavzema posebno mesto jezik. V našem kulturnem svetu je še posebej privilegiran verbalni jezik, ki ima izjemno funkcijo pri razvoju abstraktnega, ustvarjalnega, logičnega in diskurzivnega mišljenja. Ni pa verbalni jezik edina oblika jezikovnosti! Poleg drugih ima posebno mesto t. i. likovni jezik, ki so mu lingvisti dolgo časa odrekli jezikovni status, saj naj ne bi zadostil nekaterim temeljnim kriterijem jezikovnosti, čeprav ima "vse" attribute le-teh (Selan, J., 2014). Tudi likovni jezik ima "svoj" pravopis, slovnico, skladnjo in vse druge nastavke (veda o znakih, pomenih ...) za tvorjenje specifičnih pomenov.

"Svet besed in števil je nepreklicno mrtev," je pred 20-imi leti izjavil eden takrat vodilnih ameriških inovatorjev s področja interaktivne tehnologije. Izjava se je nanašala in nakazovala na potrebo po večji vlogi slik v učnih procesih. Danes že trdimo, da se s pojavom slikovnosti v zadnjih petdesetih letih, predvsem tudi zaradi silnega razmaha informacijsko- komunikacijske tehnologije, kaže silna potreba po (s)likovno-vizualnem in umetniškem opismenjevanju. Ne nazadnje, splošno prepoznano je, da velja (s)likovno-vizualno dožemanje za eno izmed učinkovitejših metod pomnjenja in prikazovanja (in)formacij, saj te človek (torej tudi učenec) z opazovanjem slikovnih prikazov lažje analizira in hitreje ter trajneje razume. Slika – gledano celostno in ne samo likovno umetnostno – nam pomaga pri predstavitvi, oziroma opisu informacij; hitreje dojamemo njeno bistvo in sporočilnost ...

Materinščina in tuji jeziki so z jeziki likovne in drugih umetnosti povezani (morda) bolj, kot bi si lahko mislili! Zanesljivo pa se v vzgojno-izobraževalnih procesih lahko dobro dopolnjujejo, če se tega zavedajo prav vsi deležniki.

Namen konferenčne predstavitve je predstaviti zgolj eno od oprijemalšč za (morebitno) začetno, a poglobljeno razmišljanje o problematiki likovnega izražanja kot obliki jezikovnega izražanja; izražanja, ki razvija tiste človekove sposobnosti, ki jih besedni materni ali tuji jeziki ne morejo.

20. Slovenščina med jeziki v Evropski šoli

Mag. Mojca Poznanovič Jezeršek

Zavod RS za šolstvo

mojca.poznanovic@zrss.si

Ključne besede: prvi/materni jezik, drugi jezik, sporazumevalni jeziki, jezikovna sekcija, evropska matura

Republika Slovenija je aprila 2004 ratificirala Konvencijo o statutu Evropskih šol. S tem je slovenščina uradno postala učni predmet in učni jezik v Evropski šoli. Namen izobraževanja v Evropski šoli pa ni samo pridobivanje široke in kvalitetne splošne izobrazbe za nadaljnji študij, temveč tudi oblikovanje celovite osebnosti mladega človeka z ohranjanjem lastne kulturne identitete v večkulturnem okolju, z doseganjem visoke ravni funkcionalne pismenosti pri maternem jeziku, predvsem pa z razvijanjem tolerantnosti, pripadnosti skupnosti, občutkom za sočloveka ter z razumevanjem in spoštovanjem vseh jezikov in kultur.

Evropska šola temelji torej na poudarjanju jezikovne raznolikosti in pestrosti ter vsem učencem omogoča učenje maternega jezika, načeloma tudi pouk vseh predmetov v materinščini, če je zadostno število učencev za ustanovitev jezikovne sekcije. Slovenci nimamo jezikovne sekcije na nobeni izmed Evropskih šol, zato se slovenski učenci vključujejo v eno izmed treh jezikovnih sekcij v t. i. sporazumevalnih jezikih Evropske šole – v angleško, francosko ali nemško sekcijo. Največ slovenskih učencev se odloča za sekcijo v angleškem jeziku.

Slovenskim učencem kot učencem brez jezikovne sekcije (ang. SWALS) je slovenščina uradno prvi jezik (J1), čeprav je pouk vseh predmetov, razen materinščine, v jeziku sekcije, v katero so vključeni. Jezik sekcije je za slovenske učence uradno drugi jezik (J2), obvezno pa se ga učijo od prvega razreda primarne stopnje. Petim razredom primarne stopnje sledi sedem razredov sekundarne stopnje, tako da se šolanje zaključi po 12 letih z evropsko matura, torej leto prej kot v slovenskem izobraževalnem istemu. V 2. razredu sekundarne stopnje postane obvezno učenje tretjega jezika (J3) po lastni izbiri, od 4. do 7. razreda pa se učenci lahko odločijo še za učenje izbirnega tujega jezika (J4).

Ker je učenje jezikov v Evropski šoli zelo pomembno, jim je v predmetniku namenjeno ustrezno število učnih ur, še posebej pouku prvega jezika/materinščine. To pa ne velja za pouk slovenščine, saj zaradi manjšega števila učencev v posameznih razredih (v povprečju 1–5) pouk poteka po prilagojenih pravilih in učnih načrtih, sprejetih na svetu guvernerjev EŠ.

Primanjkljaj ur se deloma kompenzira z individualizacijo in diferenciacijo pouka, ki sta zaradi manjšega števila učencev v razredu zelo učinkoviti.

Pouk slovenščine se zaključi z maturo, primerljivo s splošno maturo iz slovenščine v nacionalnem sistemu. Razlika je v tematskem sklopu za pisanje eseja, ki vključuje samo književna besedila slovenskih avtorjev, razčlenbo neumetnostnega besedila pa nadomešča pisanje eseja ob izbranem žanrskem besedilu.

21. Digitalno državljanstvo in profesionalna rast učiteljev jezikov

Mag. Nives Kreuh

Zavod RS za šolstvo

Nives.kreuh@zrss.si

Ključne besede: pedagoške digitalne kompetence, samovrednotenje, spletno orodje, ekosistem, profesionalni razvoj učiteljev

Slovenija je ena od 13 partnerjev mednarodnega projekta MENTEP – Sistemska podpora digitalne pedagoške prakse. Projekt je **meddržavni poskus**, v katerem bomo izdelali **spletno orodje za samovrednotenje** učiteljevega napredka pri pridobivanju **pedagoških digitalnih kompetenc (PDK)**, ki ga bodo učitelji testirali v izbranem vzorcu šol po posameznih državah.

Testiranje orodja bo potekalo v šolskem letu 2016/17 na 50 šolah s 1000 učitelji, ki poučujejo v tretjem triletju osnovne šole. Posredno bomo tako dobili tudi podatke za analizo stanja ravni pedagoške digitalne pismenosti na **nacionalni in evropski ravni** in potrebe, oz. vrsto potrebnega izobraževanja. Področja samopreverjanja so usklajena na meddržavni ravni in izhajajo iz strokovnih izhodišč merjenja digitalnih kompetenc, npr. slovenskega modela Pot do e-kompetentnosti učitelja (2012) in modelov samopreverjanja digitalnih kompetenc v posameznih evropskih državah. Ob tem bodo nastajali tudi nacionalni ekosistemi, ki bodo učiteljem ponudili strokovno podporo v njihovem profesionalnem razvoju na področju pedagoških digitalnih kompetenc.

V skladu z dokumentom Evropske komisije iz leta 2013 (*DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*) naj bi vsem državljanom Evrope omogočili doseganje e-kompetentnosti, kar pomeni, da je tovrstno izobraževanje za učence, ki bodo opravljali različne poklice po zaključenem šolanju, nujno. Žal je raziskava IKT v izobraževanju *Survey of Schools: ICT in education* (2013) pokazala, da:

- *se dve tretjini učiteljev v EU usposablja za uporabo IKT pri pouku v svojem prostem času,*
- *skoraj vsi prepoznajajo pozitivne učinke uporabe IKT na rezultate učenja pri svojih učencih,*
- *je kljub naklonjenosti učiteljev za uporabo IKT dejanska raba pri pouku še vedno prenizka, zato je treba dvigniti digitalno pismenost učiteljev na njihovem področju dela.*

Naš cilj za prihodnost je zato dvig uporabe IKT pri učenju in poučevanju, vzpostavitev povezave med evropskimi in nacionalnimi strategijami in uporabljenimi orodji za dosego teh ciljev ter krepitev profesionalnega razvoja vseh učiteljev za uporabo IKT.

22. Kaj nam je prinesla e-Šolska torba pri učenju jezikov?

Mag. Andreja Čuk

Zavod RS za šolstvo

andreja.cuk@zrss.si

Ključne besede: interaktivni učbeniki, e-šolska torba, urejevalnik interaktivnih vsebin, odprtokodne vsebine in storitve

V prispevku bodo predstavljeni rezultati projekta e-Šolska torba, ki je potekal od 1. 1. 2013 do 30. 11. 2015. Glavni cilj projekta je bil razvoj prostodostopnih interaktivnih učbenikov za učence, dijake, učitelje in vso zainteresirano javnost ter prostodostopnih orodij za izdelavo in objavo interaktivnih učnih gradiv.

V projektu e-Šolska torba je bilo razvitih 19 interaktivnih učbenikov za družboslovne predmete v 8. in 9. razredu osnovne šole ter v prvem letniku gimnazije. Interaktivni učbeniki pokrivajo celoten učni načrt za posamezni predmet v določenem razredu oz. letniku. Pripravljeni so bili po strogo določenih vsebinsko-didaktičnih, tehnično-organizacijskih in oblikovnih zahtevah. Sama zasnova učbenikov z interaktivnimi elementi učencem omogoča samostojno učenje in izgradnjo celostnega znanja, saj vsebujejo vsebine tako za pridobivanje znanja kot tudi ponavljanje, utrjevanje, preverjanje in poglobljanje usvojenega znanja. Ob reševanju nalog učencem nudijo povratno informacijo o uspešnosti reševanja in tudi možnost samovrednotenja usvojenega znanja.

Vsi učbeniki so bili potrjeni na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje in lahko enakovredno nadomeščajo potrjene tiskane učbenike. Že v procesu nastajanja smo učbenike preizkušali na šolah, vključenih v pilotni projekt. Ugotavljali smo, ali se učenci več in bolje naučijo iz klasičnih ali interaktivnih učbenikov.

Za pripravo in izdelavo sodobnih interaktivnih učbenikov je potreben tudi sodobni spletni urejevalnik interaktivnih vsebin. V ta namen je bil razvit eUrejevalnik, ki ga lahko uporabljajo tako učitelji, ki želijo v svoj pouk vnesti več interaktivnosti, kot tudi uredniki in avtorji morebitnih novih interaktivnih učbenikov.

V projektu je bila razvita shramba interaktivnih e-vsebin, imenovana EduStore, ki bo enotno dostopno mesto za objavo sodobnih e-vsebin.

Interaktivne vsebine zmanjšujejo stroške in ob enakem izobraževalnem standardu omogočajo lažjo dostopnost do kakovostnih učbeniških gradiv, potrebnih v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Projekt zmanjšuje stroške in ob enakem izobraževalnem standardu omogoča lažjo dostopnost do kakovostnih učbeniških gradiv, potrebnih v vzgojno-izobraževalnem procesu.

23. Medresorsko sodelovanje na področju kulturno-umetnostne vzgoje

Vladimir Pirc

Zavod RS za šolstvo

vladimir.pirc@zrss.si

Ključne besede: kulturno-umetnostna vzgoja, medresorsko sodelovanje, kulturno-umetnostni priročniki in regijski posveti

Kulturno-umetnostna vzgoja, področje na presečišču vzgojno-izobraževalnega in kulturnega sektorja, je v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru prvič opredeljena v Nacionalnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, ki jih je pripravila Razširjena medpredmetna skupina za kulturno vzgojo, imenovana na Zavodu RS za šolstvo leta 2008. Smernice torej predstavljajo prvi del nacionalnega/državnega dokumenta o kulturno-umetnostnem sodelovanju med šolstvom in kulturo in opozarjajo na pomen tesnega povezovanja kulture, znanosti in izobraževanja. Na tem temelju je skupina ustvarjala operativni dokument.

Pri sistematičnem delu na področju kulturno-umetnostne vzgoje že desetletje vzorno medresorsko sodelujejo Zavod RS za šolstvo (ZRSS), Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) ter Ministrstvo za kulturo (MK).

Septembra 2009 je Razširjena medpredmetna skupina za kulturno-umetnostno vzgojo ustanovila osem področnih skupin za naslednja področja kulturno-umetnostne vzgoje: glasbeno umetnost, likovno umetnost, uprizoritvene umetnosti (gledališče in ples), film in avdiovizualno kulturo, intermedijske umetnosti, bralno kulturo ter kulturno dediščino in tehniško kulturo.

Skupine so na podlagi skupnih in usklajenih izhodišč konec leta 2011 pripravile priročnik Kulturno-umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in **srednjih šol**, ki združuje primere dobre šolske kulturno-umetnostne prakse za omenjenih osem področij.

Istočasno je izšla tudi dopolnjena in nadgrajena spletna različica priročnika: <http://www.zrss.si/kulturnoumetnostnavzgoja>

Konec leta 2013 je kot posledica kontinuiranega dela na področju kulturno-umetnostne vzgoje izšlo delo Igriva arhitektura, priročnik za izobraževanje o grajenem prostoru. Konec marca 2016 je izšel priročnik za animirani film v vrtcih in šolah Animirajmo!

S smernicami in temi priročniki želimo poudariti dodano vrednost odpiranja šole v širši družbeni prostor. Pri tem je pomembno partnersko sodelovanje na nacionalnem (različna ministrstva) in lokalnem (povezovanje šol s kulturnimi ustanovami in lokalnimi skupnostmi) nivoju.

Jeseni 2013, 2014 in 2015 je Zavod RS za šolstvo ob sodelovanju MIZŠ ter MK organiziral odmevne celodnevne regijske strokovne posvete Kako s kulturo izboljšamo otrokov in mladostnikov vsakdan. Organizatorji smo predstavili učinke načrtne kulturno-umetnostne vzgoje in tesnega povezovanja med vzgojno-izobraževalnimi zavodi, kulturnimi ustanovami/umetniki in lokalnimi skupnostmi.

Smisel vsega našega kulturno-umetnostnega prizadevanja v šoli oziroma za šolo je preprost – želimo soustvarjati kulturno osveščenega in estetsko občutljivega posameznika ter s tem utemeljevati šolo in družbo prihodnosti.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.